

Marcus Porcius Cato Censorius Desiderius Erasmus Isocrates Publilius Syrus Desiderius Erasmus

**Catonis. Disticha Moralia, Cvm Scholiis Avctis Erasmi Roterodami.
Apophthegmata Græciæ sapientum, interprete Erasmo. Eadem Per Avsonivm
Cvm scholijs Erasmi. Mimi Pvbliani Cvm Eivsdem Scholijs auctis recogniti,
Institvtvm Hominis Christiani, carmine per eundem Erasmum Roterodamum.
Isocratis Parænesis Ad Demonicum, denuo cum Græcis collata, per Erasmum
Roterodamum. Amendis pluribus quibus scatebant vin dicata**

Magdeburg: Excudebat Paulus Donatus Impensis Ambrosij Kirchneri, MD.X.C.

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1869492501>

Druck Freier Zugang

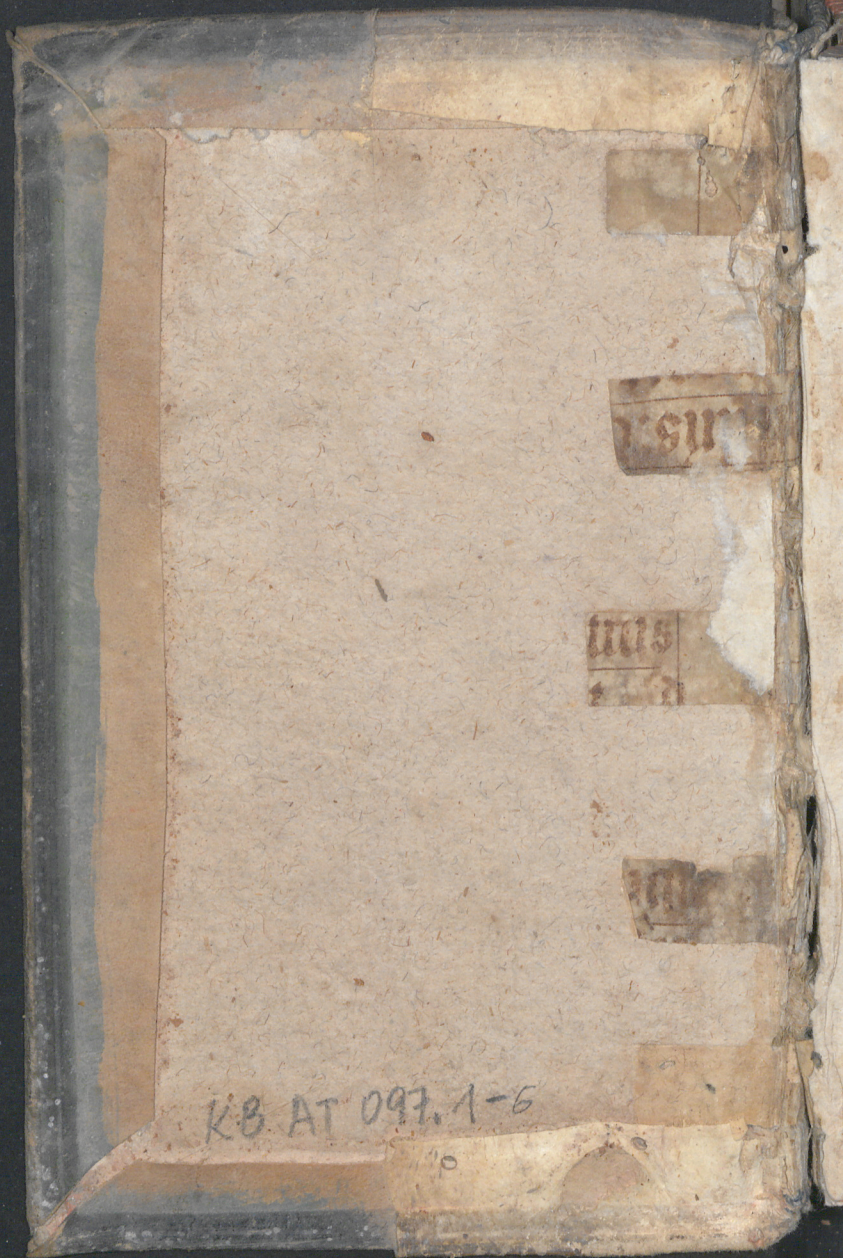

Regional-
bibliothek
Neubrandenburg

[https://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1869492501/phys_0001](https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1869492501/phys_0001)

Mecklenburg
Vorpommern

KB AT 097.1-6

Regional-
bibliothek
Neubrandenburg

[https://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1869492501/phys_0002](https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1869492501/phys_0002)

Mecklenburg
Vorpommern

CATONIS.
DISTICHAE
MORALIA, CVM

SCHOLIIS AVCTIS
Erasmi Roterodami.

APOPHTHEGMATA GRÆCIÆ
sapientum, interprete Erasmo.

EADEM PER AVSONIVM CVM
scholijs Erasmi.

MIMI PVBLIANI CVM EIVSDEM
Scholijs auctis recogniti.

INSTITVTVM HOMINIS CHRISTI
stiani, carmine per eundem Erasmus
Roterodanum.

ISOCRATIS PARÆNESIS AD DEMONIUM
cum, denuo cum Græcis collata, per Erasmus
Roterodanum.

Amendis pluribus quibus scatebant vinum
dicata.

MAGDEBVRGI
Excudebat Paulus Donatus Impensia
Ambrosij Kirchneri, .
ANNO M D. X. C.

ERASMVS RO-
TERODAMVS MIO-
HANNI NEVIO HONDISCOTANO,
Lilianorum apud inelytum Louani-
um Gymnasiarchæ.

S. D.

Isticha moralia, vulgo Cato-
nis inscripta titulo, Neui
Theologorum decus, primū
diligenter à mendis repur-
gauimus, collata Planudis
interpretatione, tametsi
Græculus ille Romani car-
minis sententiam sepe nu-
mero non assequitur. Ad-
didimus & scholia perbreuia quidem illa, sed aliquan-
to commodiora ni fallor ijs commentar ijs, quibus duo qui-
dā opusculum hoc contaminauerant, quorū alter insulsi-
mè rhetoricatur, homo ipsa infantiō infantiā, alter ineptis-
sime Philosophatur, vterq; ὁ δὲ πρὸς ἐπὶ τοῦτο loquitur.
Porro cuius autoris sit hoc opus & trum vnus an pluri-
um, non admodū referre puto. Catonis ob id tantum arbi-
tror dici, quod sententias habeat Catone dignas. Adieci-
mus his Mimos Publianos falso inscriptos Senecæ prouerbia,
Atq; his quoq; castigatis (offendimus, enim deprauatissi-
mos) adscripsimus breuissima scholia, reiectis ijs, quæ
perperam erant admixta ex aliorum libris, tum appo-
sitis aliquot ex Auli Gellij noctibus, et Senecæ controuersis.

Epis

6
ijs, Sed interim clamabit vitiligator aliquis: Hui theolo-
gum in tam friuolis versari nuzus? Primum ego nihil
fastidiendum ducō, quantumvis humile, quod ad bonas
pertineat literas, ne dum hosce versus tanta Romani ser-
monis mundicie, tamq; ad bonos mores conducibiles. Quan-
quam cur me pudeat in hoc genere pauculas horas collo-
care, in quo non pauci scriptores Græci, nō mediocri cum
laude sunt versati? Nam extant & hodie Theognidus sen-
tentia, Phocylidis, & Pythagoræ præcepta, non abs re au-
rea dicta. Deniq; si mihi indecorum esse volunt, emendas-
se hæc tam humilia & explanasse, multo foedius erit, ea-
dem & deprauata fuisse, & (quod ex ipso rum liquet com-
mentarijs) ista tam puerilia non intellecta fuisse, ab ijs
viris, qui se nihil nescire putant. Nam Publij Mimos quis
contemnat? quos Aulus Gellius lepidissimos, Seneca di-
fertissimos vocat, cuiusq; sententias (vt idem testatur) non
piguīt summos etiam Rhetores æmulari. Addidimus &
septem sapientum celebria dicta, & hominis Christiani
institutum, quod nos carmine dilucido magis, quam elabo-
rato sumus interpretati, conscriptum antea sermone Bri-
tannico, à Iohanne Colcto, quo viro non alium habet, mea
quidem sententia, florentissimum Anglorum imperium
vel magis pium, vel quī CHRISTVM verius sapiat.
Hoc quicquid est laboris, tibi nuncupandum duximus, mi
Neui ornatisime, simul vt habeas quod tuis prælegi cures
alumnus, quos nulla neq; literarum, neq; morum bar-
barie sinis infici, simul vt hoc qualecunq; monumentum
non sinat nostram necessitudinem intermori. Non me
clam est, quam sit hoc plus, quam leuidense munuscu-
lū, impar magnitudini tue, qui cum eruditione ra-

CATONIS

ra, tum moribus non minus integris, quàm festiuis, & or-
nas ornatissimum Theologorum ordinem, & illustrissimā
Louaniensium Scholā illustras. Verum confidebam fore,
vt optimo viro libellum, quamnis pusillum, ipsa commen-
daret utilitas, Bene vale. Louanij Anno

1514. Calen. Augusti.

LIBELLVS ELE-

GANTISSIMVS QVI INSCRIBITVR

Cato, de præceptis vitæ communis, Erasmo Rotero-
damo castigatore & interprete.

CVM animaduertem quàm plurimos homines gra-
uitè errare in via morum succurrendum & consua-
lendum eorum opinioni fore existimaui, maxime, vt glo-
riose uiuerent, & honorem contingerent. Nunc te fili cha-
rissime docebo, quò pacto mores animi tui componas. Igi-
tur præcepta mea ita legas, vt intelligas. Legere enim &
non intelligere, negligere est.

Itaq; Deo supplica. Parentes ama.

Prima pietas est in Deum. Proxima in parentes.

Cognatus cole.

Tertia in reliquos Cognatos. Supplicamus Deo sacri-
ficijs. Amamus parentes, dum obseruamus, & obsequimur.
Colimus cognatos officijs & consuetudine vitæ.

Magistrum metue.

Olim dabatur ingenuis pueris Pædagogus, quem re-
uerentur, hunc Magistrum vocat. Et animaduerte verbo-
rum proprietatem. Deo supplicandum est. Parentes ama.

li

LIBER PRIMVS.

di. Cognati colendi. Magister metuendus, quippe seruus plerumq; iuxta veterem consuetudinem.

Datum serua.

Quod tuæ creditum est fidei, id serua velut depositum.

Foro te para.

Id est, his artibus te exerceas, vt possis in foro versari. Hoc est, in causis agendis. Nam hic erat olim primus gradus ad honores summos. Legi in quibusdam vetustissimis codicibus: Foro para, id est, Accommoda te rebus presentibus, quemadmodum dicimus, vti foro. Cum hoc interpretamento consentit Græcus Planudes, neq; dubium est, quin hæc sit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Cum optimis habeto consuetudinem. Nam primum talem te iudicabunt, cum quibus confixerint te consuetudinem agere, deinde bonorum conuictu redderis melior.

Ad consilium ne accefferis, antequam voceris.

Ne ingeras te ipsum alienis negocijs, sed accersitus accedas.

Mundus esto.

Id est, neq; sordidus, neq; luxuriosus, sed elegantem mundicie.

Saluta libenter.

Conciliat enim ea comitas & affabilitas multorum beneuolentiam, & alit partem.

Maiori cede.

Id est, noli certare cum potentioribus.

A 3.

Minori

CATONIS

Minori parce.

Id est, noli scire in eos, qui sunt inferiores, sed illis concede nonnihil.

Rem tuam custodi.

Ne profundas temere facultates tuas, ne vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam serua.

Id est, serua te incontaminatum ac purum ab inquinamenti libidinum. Castum enim verecundum dicitur. Est autem etatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe.

Cura in omni re plurimum valet. Negligentia semper comitem habet infelicitatem.

Libros lege.

Nam ex his cito discitur, quod longo usu vitæ rix assequi queas.

Quos legeris memento.

Nam quidam onerant se lectione, alia super alia ingerebant, neque quicquam insculpunt memorie.

Familiam cura.

Domestica negotia tibi curanda sunt, non aliena.

Blandus esto.

Id est, comis in congressu.

Irasci abs re noli.

Non sis morosus. Nam omnino non commoueri, stipitis est potius, quam hominis.

Neminem irriseris.

Id est, enim argumentum arrogantis stultitiæ.

Vel miserum ne irriseris.

LIBER PRIMVS.

Sic enim quidam codices habent, hoc est, animi vitia
videri merentur, calamitas misericordiam meretur potius,
quàm nosum.

Mutuum dato. Cui des videto.

Est quidem aliquando danda pecunia mutuo, sed non
quibuscumque, sed reddituris bona fide, et dignis officio. De
niq; aliquibus non graueris & dono dare.

Iudicio adesto.

Adsunt aduocati, & id erat olim officium precia-
uum in amicos adesse in iudicijs.

Conuiuare raro.

Sapius vocare ad conuiuium, exhaurit substantiam,
sepius ire ad conuiuium, sordidum est, At rarius rtrung-
facere, humanitatis est.

Quod satis est dormi.

Hoc est, non ad voluptatem, sed necessitatem na-
ture.

Iusiurandum serua.

Non est temere iurandum, quod autem iuraueris,
prestandum est, nisi scelus sit, quod iuraueris.

Vino te tempera.

Esto moderatus in vino, vel abstine à vino. Nam ad-
ulescenti dare vinum, est oleum igni addere.

Pugna pro patria.

Pugnandum est non pro quaouis re, sed pro defen-
sione patriæ. Nam Carum more, mercede pugnare, turpissi-
mum est, & plus quàm gladiatorium.

Nil temere credideris.

Id est, ne facilis sis ad credenda quæuis, quæ dicuntur.

CATONIS

Tu te consule.

A te ipso pete consilium, qui te, tuaq; optime nosti.

Aut, Turbò consule.

Id est, caue à consilijs periculosis, tuta consilia seque-
re. Nam duplex est lectio.

Meretricem fuge. Literas disc.

Actas enim prima studio literarum optime coercetur
à scortis.

Nil mentiri debes.

Turpe in puero ingenuo omne mendacium.

Bonis benefacito.

Beneficia non sunt conferenda, nisi in bonos, alio-
qui pereunt.

Maledicus ne esto.

Id est, à vitijs tempera, neq; carpas vitam alicuius.

Existimationem retine.

Bonam famam tuere, ne perdas, perit enim facile, ac
non facile sarcitur.

Aequum iudica.

Id est, non ad lucrum aut gratiam, sed ad regulam
equitatis.

Parentes patientia vince.

Ferendi sunt parentes, etiam iniquiores.

Beneficij accepti memor esto.

Nam dati pulchrum est obliuisci. Accepti memi-
nisse decet.

Ad prætorium statò. Consultus esto,

Multa enim discuntur in agendis causis, id est, Calleas
scientiam & morem iuris, ut possis amicis opitulari.

Vicere

LIBER PRIMVS.

Vttere virtute.

Non viribus neq; dolo.

Iracundiam tempera.

Ante monuit non esse irascendum sine causa. Nunc
admonet, iustam iram moderandam esse.

Trocho lude Aleas fuge.

Trochus conuenit pueris. Alca infamis erat & da
pud gentiles. Nunc principium Christianorum lusus est
inó quorundam etiam Sacerdotum deliciae.

Nihil ex arbitrio virium feceris.

Tyrannicum enim est, respicere quantum possis, non
quantum liceat.

Minorem te ne contempseris.

Ne fastidias inferiorem te, quod est elati, non cordati

Aliena concupiscere noli.

Esto contentus tuis.

Coniugem ama.

Vt omnium fortunarum sociam.

Liberos erudi.

Filios castiga & institue.

Patere legem, quam ipse tuleris;

Quam conditionem praescribis alijs, eadem vttere ip
se in alios.

Pauca in conuiuio loquere.

Vt sit alijs etiam loquendi locus.

Illud stude, quod iustum est.

Quod turpe factus est, id ne affectes.

Amorem libenter ferto.

Odiun. omnibus modis fugiendum est. Amor ama

A S

plecten-

C A T O N I S.

plectendus, etiam si quis parum dignus est, qui redametur,
tamen amari te patere.

F I N I S.

DISTICHA DICTA CATONIS.

SI Deus est animus, nobis ut carmina dicunt,
Hic tibi praecipue sit pura mente colendus.

Vulgus existimabat Deum placari victimis pecudum,
rebusq; corporeis. Verum cum Deus ipse sit animus, hoc est
mens non corpus, Et consentaneū est, simile gaudere simi-
li, nimirum potissimum colendus est puritate mentis. Quia
et hodie vulgus Christianorum corporeis quibusdam cae-
remoniis colit Deum, cū gratissimus cultus sit animi pietas.
Tales enim adoratores quaerit pater, qui in spiritu adorēt,
cum ipse sit spiritus. Nulla gratior pietas Divis, quam si-
rit am illorum imiteris, hoc est, tolerantiam, mansuetudi-
nem, castimoniam. Atqui haec animi sunt. Animus est Deus,
fac quantum potes, a corpore te abducas, et ad illum quan-
tum potes, accedas, et gratissimum immolaris sacrificium,
Pura) Nam vulgus lotis manibus ac pedibus ad Sacrum aca-
cedebat, tu mentem purga, huius sordes Deum offendunt,
qui videt ea, quae sunt in animo, non in corpore. Si Deus)
Si hic non dubitantis est, sed ratiocinantis. Ut carmina)
Nam Virg in 6. Deum Spiritum et mentem vocat. Prae-
cipue) Ut intelligas non damnari cultum corporalem, sed
hunc tamen nempe animi, esse Deo gratissimum.
Plus vigila semper, nec somno debitus esto.

Nam

LIBER PRIMVS.

Nam diuiturna quies vitij alimenta ministrat.

Sensus est, cum vita vigilia sit, iuxta Plinium, cauendum est, ne maximam vitæ partem somno perdamus, præsertim cum è somnolentia vitia multa nascantur, & corporis & animi.

**Virtutem primam esse puta compescere lingã,
Proximus ille Deo qui scit ratione tacere.**

Prima, id est summa maximaq; virtus est, moderari linguam, ne quid temere loquaris. Deus enim qui sapientissimus est raro loquitur, & non nisi necessaria, cum nihil non videat, nihil non intelligat. Ita proximus est Deo, qui sapienter & animi iudicio nouit tacere.

**Sperne repugnando tibi tu contrarius esse,
Conueniet nulli qui secum dissidet iple.**

Qui secum ipse pugnat, nec sibi constat, hic cum alijs conuenire non potest, hoc est, qui moribus est inæqualibus nec vilo certæ vitæ instituto, is non est aptus ad aliorum consuetudinem.

**Si vitam inspicias hominum, si deniq; mores,
Cum culpent alios, nemo sine crimine viuit.**

Mortales aliorum notant vitia, sua nemo videt, cū nullus vitij careat, si quis propius vitã ac mores excutiat.

**Quæ nocitura tenes, quauis sint chara relinque,
Vtilitas opibus præponi tempore debet.**

Aliquoties expedit, in loco res charissimas abijcere, si periculum adferant, reluci gemmas & aurum, quo vita sit in tuto, aut voluptates, quo valetudini consulamus. Non enim voluptas spectari debet, sed vtilitas.

Constans & ænis, vt res expostulat, esto,

Tempora

CATONIS.

Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.

Pro tempore licet alios atq; alios mores sumere, ut modo grauis sis, modo lenis, hoc est, placidus ac remissus, pro re, proq; loco, Vide, num legendum sit leuis, pro lenis, quod magis respondet ad constans, ut sit sensus, aliquando persistendum in sententia, aliquando mutandum consilium pro tempore.

Porró versus constabit, si legas: Constans et leuis, ut res cunq; expostulat esto. Neq; dubitem affirmare hanc germanam esse lectionem. Tamen si Planudes priorem sequitur sententiam, quippe qui verterit in hunc modum: Εμμετρις ἔσω εἰ πρᾶνς ὦρε τὰ πράγματα, ἀπαυτῆς. Id est, seuerus esto ac placidus, pro ut res postulant.

Ἡρώδης τὸν καὶ τοὺς σοφὸς μεταβάλλει ἀμέμπτως.

Nil temere vxori de seruis crede querenti, Sæpe etenim mulier quem coniunx diligit odit.

Nihil vxoribus ferme tam peculiare est, nisi ut maritos instigent in seruos. Vnde monet, ne temere fidem habeant huiusmodi querelis.

Cumq; mones aliquem, nec se velit ipse moneri Si tibi sit Charus, noli desistere cæptis.

Non satis est leuiter admonere peccantem amicum, urgendum est, insistendum, ut vel improbitate vincas, si quid erit, quod ad famam illius, aut salutem pertineat.

Contra verbosos noli contendere verbis,

Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis.

Si cum cordatis agas, non est opus multis verbis. Si cum stulto, frustra contendis, propterea quod stultitia verbosissima sit.

Dilige

LIBER PRIMVS.

Dilige sic alios, vt sis tibi charus amicus,
Sic bonus esto bonis, ne te mala dāna sequantur.

Sic amicis vtere, vt ipse tibi sis proximus. Sic alijs benefice, ne tibi ipsi noceas. In priore versu, est reuista reditio similium, in dilige & amicus. In secundo contrarium, bonis & mala.

Rumores, fuge, ne incipias nouus author haberi,
Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Ne quid in vulgus sparseris, propterea quod rumor
sepenumero in caput eius recidit, à quo profectus est. Si
rumor nil habet periculi, tamen nihil nocet siluisse, si
quid habet, nocet locutum esse.

Rem tibi promissam certo promittere noli,
Rara fides ideo, quia multi multa loquuntur

Noli certo promittere cuiquam alieni promissi fiduciam,
Quod in te situm est, prestare potes. Alienam fidem
prestare non potes. Et vulgus hominum ad pollicendum
facilimum, prestando sepe fallit.

Cum quis te laudat, iudex tuus esse memento,
Plus alijs de te, quam tu tibi credere noli.

Noli teipsum aestimare aliorum laudatione, sed tua ipsius
conscientia. Teipsum interroga qualis sis, & si animus
tibi responderit, te longe alium esse, quam hic aut ille te facit,
magis credere debes tibi ipsi, cui notior es, quam alijs.

Officium alterius multis narrare memento

Atq; alijs cum tu benefeceris, ipse fileto.

Beneficij accepti, meminisse oportet, obliuisci dati. Qui
dat beneficium, ei est dissimulare se dedisse, ne commemoran-

C A T O N I S

vando videatur opprobare. Eius qui accepit, est passim
predicare, ne videatur ingratus & immemor.

Multorum cum facta senex & dicta recenses,
Fac tibi succurrant, iuuenis quæ feceris ipse.

Senes qui multa viderunt & audierunt, multorum
dicta factaq; solent referre. Sed curandum est vt ita nos
geramus in iuuentute, vt in senectute succurrat nobis,
non solum quid alij recte dixerint, ac fecerint, verum eti-
am quid nos ipsi.

Ne cures si quis tacito sermone loquatur,
Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici,

Cum videris quosdam inter se secretò colloqui, ne
statim suspiceris eos male de te loqui. Nam id signum
est hominis male sibi conscij.

Cum fueris felix, quæ sunt aduersa caueto,
Non eodem cursu respondent vltima primis.

In rebus secundis, ne quid accidat aduersi cauendum
est. solet enim fortuna sepius verti in diuersam. & latius
initijs addere tristem exitum. Ergo cum res secundæ sunt
tum maxime meditandum est, quo pacto aduersam fortu-
nam feras: ne si inexpectata venerit, & improuisum te
oppresserit calamitas, succumbas.

Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

Legendum est hoc heredipetus, & qui testamentis in-
biant. Fit enim saepe numero, vt qui mortē alterius expe-
ctabat, prior ipse moriatur, etiamsi iunior, aut robustior
fuerit. Nam ipsa hominis vita fragilis & incerta est, &
quouis casu abruptitur.

Exi

LIBER PRIMVS.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placide, plene & laudare memento.

Munera sunt aestimanda non suo precio, sed animo donantis. Ita legimus summos principes aquam caua manu haustam, & malum oblatum, summa cum alacritate, perinde vt maximum munus accepisse. Accipito placide) alacri vultu, vt ostendas tibi gratum esse. Et plene) id est, non maligne, sed candide, vt prae te feras pro exiguo munere te multum debere.

Infantem nudum cum te natura crearit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.

Cum nos natura nudos produxerit, satis intelligere possumus diuitias alienas esse neq; secundum hominis naturam. si membrum perdis, est fortasse quod doleas, aliquid tui decessit: Sin opes auferuntur, aut non contingunt, noli valde cruciari. Si quidem in his quae vere sunt hominis nihilo plus habent Reges, quam tu pauper. Vis scire quid vere sit tuum? Cogita quid habueris, cum nascereris.

Ne timeas illam, quae vitae est vltima finis.

Qui mortem metuit quod viuere perdit id ipsum.

Qui mortem timet non solum non effugit mortem, sed insuper hoc ipsum vitae quod datur, perdit. Nam anxie viuere, non est viuere.

Si tibi pro meritis nemo responder amicus,

Incusare Deum noli, sed teipse coerce.

Nihil est acerbius, quam amicus ingratus. Quod tamen si acciderit, non est imputandum Deo, tanquam illius acciderit culpa. Quin potius teipsum coerce, ne denuo beneficias ingratas. Quidam enim si benefacientibus fortuna non respon-

CATONIS,

respondet, Superos incusant, dicentes, eos nō habere rationem rectē factorum, cum eius acciderit culpa, qui sine delectis contulit beneficium.

Ne tibi quid delit, quæsis utere parce,
Utq; quod est serues, semper tibi de esse putato.

Ut utere parce, id est, modice, non profuse. Quæsis, id est, partis. Et ut serues, quod habes, semper imaginare tibi deesse, ut semper aliquid addas. Serā autem (ut inquit Hesiodus) in fundo parsimonia est.

Quod præstare potes, ne bis promiseris vlli,
Ne sis ventolus, dum vis urbanus haberi.

Quod non possis efficere, ne semel quidem est promittendum, ne temere facias. Porro quod præstare possis, id iterum atq; iterum promittere, iactantia est, non humanitatis. Molesta est verbosa promissio, molestior exprobratio.

Qui simulat verbis, nec corde est fidus amicus,
Tu quoq; fac simile: sic ars deluditur arte.

Erga eum, qui fucō utitur, tu item contra rere fucō, & iuxta prouerbiū: Cretiza contra Cretensem. Satiū est retinere simulatum amicum, quā reddere apertum inimicum, id fiet si ostenderis te sentire fucum.

Noli homines blandos nimium sermone probare.
Fistula dulce canit volucrē dum decipit auceps.

Semper suspecta sit tibi blandiloquentia. Nec aestimes hominem ex bonis dictis, sed ex benefactis. Insidiatur tibi quisquis admodum blandus est. Memento sic capi & illiciti, videlicet imitatione vocis. Et assentione maxima

pro

LIBER PRIMVS.

pars hominum capitur, dum adulator sese ad omnes affectus attemperat.

Si tibi sint nati, nec opes, tunc artibus illos,

Instrue, quo possint inopem defendere vitam.

Artem, ut habet proverbum, non solum quævis terra, sed quævis etiam alit fortuna. Vnde certissimum viaticum ars est, quæ, quocumq; terrarum venias, defendit ab egestate. At nunc vulgus liberos suos diuitum aut principum ministerijs dedicat, ubi duo simul maxima discunt mala, luxum & ocium. Porro quod hic præcipit pauperibus esse faciendum, id ego suaserim diuitibus quoq; ut liberos suos iubeant artem aliquam discere, unde geminum commodum consequantur. Primum, prima illa ætas artificio occupata, longè paucioribus inficietur vitijs. Deinde, si fortuna abstulerit opes, non erit cur vel mendicent, vel ad sordidas aut fœdas artes adigantur, puta turpe ministerium aut militiam.

Quod vile est carum, quod carum est vile putato,
Sic tibi nec parcus, nec avarus habebis vlli.

Quod vulgus magnificat, tu contemne, quod vulgus negligit, tu magnifico. Ita fiet, ut nec tibi sis parvus: Audebis enim vti quæ non magnificas. Neq; cuiquam videaris avarus, cum non expeles auide, neq; seruabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit diuitias, minimi facit probitatem & eruditionem. Tu inverte æstimationem. Res autem cuiq; tales sunt, qualis est de his opinio. Vulgus lautam rem putat pavonem aut rhombum. Tu contra vilem rem putato, & puta esse rem lautissimam.

B

quum

Regional-
bibliothek
Neubrandenburg

[https://purl.uni-rostock.de/
/rosdok/ppn1869492501/phys_0019](https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1869492501/phys_0019)

Mecklenburg
Vorpommern

CATONIS.

cum gallinæ recens, la fucam, pullam gallinaceum. Ita nec tibi videberis sordidus, cum habeas lauta tuo iudicio, nec aliorum expectes lautitias, quæ tibi viles sunt.

Quæ culpæ soles, ea tu ne feceris ipse, Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Turpe est committere te, quod doces alios non esse committendum. Vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Quod iustum est perito, vel quod videatur honestum,

Nā stultum est petere id quod possit iure negari.

Quod inhonestum est, à nemine petendum est. Nullus enim debet cuiquam in re turpi morē gerere. Aut sic: Quod iniustum est id est, quod non debetur, iure negari potest. Ergo non à quouis petas sed ab eo, cuius officium est prestare quod petis: Neque quiduis sed quod cum honestate coniunctum est. Nam id petitur aliquando & ab his, qui non debent.

Ignotum tibi nolito præponere notis, Cognita iudicio constant, incognita casu.

Ne facile commutes nota cum ignotis, puta amicū, vel rem vel vitæ genus. Notis enim commodius uteris, de quibus iudicare potes. Quæ si bona sunt, rectius uteris. Si mala, facilius tolerabis. Quandoquidem iuxta Plautum: Nota mala, mala non sunt. Ignota rerū cuiusmodi futura sint, incertum est. Fit autem sæpe numero, ut quæ in expectando putaris prima, in experiendo repudies. Cum dubia incertis versetur vita periculis, Pro lucro tibi pone diem quicumque laboras.

Plautus

LIBER PRIMVS.

Planudes Græcus legit in certis, ut sint duæ dictio-
nes, Sic enim vertit.

Ἐν κίβδ' ἀμφιβόλῃς φανεροῖς ἐπὶ τῷ μίσθῳ ὄντι,
πᾶς μοχθῶν πρὸς κέρδι' ὅπως ζῆς ἥδ'

Cum igitur vita per se incerta versetur in periculis
incertis, nunquamque vite diem in lucro deputa, nus-
quisq; enim dies poterat esse ultimus, & incertum erat,
an tibi contingeret. Ergo in tot vite periculis, quicumq;
dies non eripitur, is in lucro est imputandus. Quicumq; la-
boras, id est, quicumq; sollicitus es, & angeris huius vite
malis. Tametsi, ut dixi, non ignoro Planudem secus expo-
nisse, sed non est sententia illum per omnia sequi. Nam
mihi magis probatur, ut legimus incertis rincta dictione,
ad hunc modum, Cum vita dubia versetur, id est, iacta-
tur. Incertis periculis, id est, casibus. Nam pericula hoc mi-
nus à nobis vitari possunt, quod incerta sunt. Vitasti nau-
fragium, non vitasti ruinam, vitasti bellum, incidis in la-
trones, vitasti pestem, morderis à vipera. Mille periculis
obnoxia est hominis vita, atq; his quidem incertis, & ob
id inevitabilibus.

Vincere cum possis interdum cede sodali,
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.

Nihil hoc disticho elegantius fingi potuit. Obsecran-
dum aliquoties amicis, & de tuo iure concedendum, si-
quidem ea facilitas & morigeratio retinet amicos in a-
micitia. Contra dum quidam obstinat è rixantur de lana
caprina, malunt amicitiam rescindere, quam illa in re
obsequi animo amici.

B a

Ka

C A T O N I S.

Ne dubites cum magna petas impendere parua,
His etenim rebus coniungit Gratia charos.

Amicitia constat officijs mutuis, & iuxta prouerbi-
um: Manus manum fricat. Gratiam hic vocat Deam be-
neuolentia.

Litem inferre caue, cū quo tibi gratia iuncta est,
Ira odium generat, concordia putrit amorem.

Cauendum est, ne per iracundiam lis incidat cum ami-
co, propterea quod ex iurgio resident in animis vestigia
quædam, quæ beneuolentiam vertunt aliquoties in odium.
Et non optime coire solet semel rescissa concordia. Ergo
prospicitur omnis & asperitas debet abesse ab amicitia.

Seruorum ob culpā, cum te dolor urget in iram,
Ipse tibi moderare, tuis ut parcere possis.

Ne punitas seruum aut discipulum, quā diu senseris
te ira commotum. Pessimus enim autor rerum gerenda-
rum ira, sed prius temperes animo tuo, ut sedata iracun-
dia, vel cognosceas, vel mitius punitas. Ita Philosophus qui-
dam: Punirem te, inquit, serue, ni iratus essem. Et Pla-
to, sublato in seruum baculo, rogatus quid ageret. Ego,
inquit, castigo hunc intemperantem, seipsum significans
ira concitum.

Quæ superare potes, interdum vince ferendo,
Maxima enim morum semper patientia virtus.

Maximi animi est, cum possis vincere, pati tamen ut
vincaris, & negligere aduersarium. Hac virtute inter
mortales non est alia præstantior.

Conserua potius, quæ iam sunt parta labore,
Cū labor in damno est, crescit mortalis egestas.

Facilius

LIBER PRIMVS.

Facilius ac tutius est seruire quod tuo labore quaesitum est, quam sarcire quod profusione diminueris ac detraxeris. Cum enim laboratur integrare, facile defenditur inopia. Verum cum laboratur in damno sarciendo, increscit & obruit nos egestas.

Dapsilis interdum notis, charis & amicis,
Cum fueris felix, semper tibi proximus esto.

Cum tu felix, hoc est, lauta fortuna fueris, interdum dapsilis, id est, liberalis, notis, charis & amicis, Notis re vicinis. Charis, quos diligis. Amicis, et cognatis. Semper tibi proximus esto. Interdum in illos sis beneficium, in te ipsum semper. Et ita amicis sis amicus, et tibi ipsi sis amicus.

LIBER SECVNDVS.

Telluris si forte velis cognoscere cultus,
Virgiliū legito, quod si magis nosse laboras
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet.
Si Romana cupis & punica noscere bella
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet,
Si quid amare libet, vel discere amare legendo.
Nasonem petito: sin autem cura tibi hæc est,
Vt sapiens viuas, audi, quo discere possis,
Per quæ semorum vitis traducitur æuum,
Ergo ades, & quæ sit sapientia, discite legendo.

Hoc est, ex alijs Poetis alia licebit cognoscere. Virgilius in libris Georgicis docet agriculturam. Macer tra-

C A T O N I S

dit vires herbarum, quanquam alius quispiam fuit hic
Macer, quam is, quem habemus vulgo, ni fallor, Lucanus
narrat Romanorum ciuilia bella, vbi legendum arbitror
Ciuea pro punica, Nihil enim de Punicis bellis scripsisse
legitur Lucanus Ouidius tradit artem amandi, Et in Ele-
gijs docet amores. Quod si cupis artem & rationem recte
beateq; viuendi cognoscere, hunc librum legito. Is te non
vulgares artes & nugas docebit, sed quo pacto vitam
exigas semotam, id est, liberam & immunem a vitijs.

Si potes, ignotis etiam prodesse memento,
Vtilius regno, meritis acquirere amicos.

Non solum in amicos oportet esse beneficium, verum
ignoti quoq; conciliandi sunt, ac deuinciendi beneficentia,
si modo possis prodesse, Vtilius enim est, quam plurimos
amicos parere. Meritis id est, benefactis quam parare
regnum. Regnum enim eripi potest, amici succurrunt cie-
sto, & firmiores sunt quos beneficio adiunxeris, quam
quos potestate premas.

Mitte arcana Dei, coelumq; inquirere quid sit,
Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura.

Iuxta Socratis sententiam: Quæ supra nos, nihil ad
nos. Admonet, vt amisso studio naturalis Philosophis,
ea curemus, quæ ad vitam humanam pertinent, hoc est,
ad mores componendos, & animum malis purgandum ad-
fectibus.

Lingue mecum Lethi, nam stultum est tempo-
re in omni,

Dum mortem metuis, amittere gaudia vitæ.

Euseb.

LIBER SECVNDVS.

Eandem sententiam legis in priori libro. Pro amittis arbitror legendum amittere. Qui mortis metu semper anxius ruit, stultè facit, Primum enim non ritat id quod timet, deinde si quid habet hæc rita iucunditatis, eam suo vitio perdit.

Iratu de re incerta contendere noli,

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Pyrhus admonere solitus est tyrones ne irascerentur, ac multo magis oportet cauere iracundiam eos, qui disputant, Melius enim iudicat, qui vacat ira, Contra, ira obstat animi iudicio.

Hæc sumtum propere, cum res desiderat ipsa,

Dandum etenim est aliquid, cum tempus postulat aut res.

Equidem opinor promptè legendum, pro propere. Sumtum, qui necessario faciendus est, libenter et promptè facito, ne ridearis grauatim facere. Nam aliquid omnino insumendum est, non passim, sed quoties tempus aut causa postulat, hoc est, in nuptiis, in festis, Item in amicis. Planudes longe alium sensum expressit græcè.

καὶ δαπάναις χρεώμεισιν ἔτε τὰ πρᾶγματ'
ἅπαντα

Πρὸς δὲ τὰ πρᾶγματα καὶ εὖ κατανάληκε δὲ
ὄντως

Sentit enim amplos etiam sumptus faciendos, ubi res postulat. Caterum ad res gerendas non temerè insumendum tempus, quod huius sumptus sit preciosissimus.

B 4

Quod

CATONIS.

Quod nimium est fugito, paruo gaudere memeto,
Tuta mage est puppis modico quæ flumine fer-
tur.

Humilis fortunatior est, quàm excelsa, ut nauis
tutior quæ in paruo est flumine, quàm quæ in pelagi flu-
tibus natat.

Quod pudeat, socios prudens cælare memento,
Ne plures culpent id, quod tibi displicet vni.

Ne indicaueris amicis, aut ne committas testibus
alijs cuius te facti pudeat, ac plures reprehendant, si scie-
rint id quod vni tibi displicet, si solus tibi conscius fueris,
hoc est, Si quid peccas, pecces absq; arbitris. Nec hanc sen-
tentiam intellexit Græcus Planudes, sic enim vertit:

Ἐὰν ὁ φίλος τοῖς ἀίχρῃς προσήλθῃ, μάλα κεύθε,
μή μέμφορ τοῦ ὅ σε πλῆθοι σε μόνου ἀνδρῶς.

Id est, quod amicis tuis probum sit allaturum, valde
occulta, ne in hoc reprehendant te plurimi, quod te so-
lum cruciat.

Nolo putes prauos homines peccata lucrati,
Temporibus peccata latent, & tempore parent.

Ne putes nocentes lucrari, hoc est, impunè auferre sua
peccata. Latent quidem, sed ad tempus, postea parent, id
est, manifestantur. Tempus enim & calat et aperit omnia.

Corporis exigui vires contemnere noli,
Consilio pollet, cui vim natura negauit.

Noli contemnere inimicum, licet sit pusillo corpore,
Nā sepe quod corporis viribus detractum est, natura id
dirigit.

LIBER SECVNDVS.

ait ingenij viribus. Quamquam hæc sententia latius patet
nempe hominem non æstimandum proceritate, roboreq;
corporis, sed animo potius.

Quem scieris non esse parem tibi tempore cede,
Victorem à victo superari sæpe videmus.

Si senseris tibi rem esse cum potentiore, cede ad tem-
pus, & sine penes illum esse victoriam. Nam incidit sæpe
numero oportunitas, ut mutatis vicibus rerum, vincat, qui
victus fuerat, & superior sit, qui fuerat inferior. Conue-
nit cum illo: Vir fugiens & denuo pugnabit. Quidā stula
ta pertinacia statim aut vincere volunt, aut pessundari.

Aduersus notum noli contendere verbis,

Lis minimis verbis interdum maxima crescit.

Eandem sententiam & ante legisti. Cum familiaria
rixandum non est, quod summa discordia soleat nas-
ci ex verbis leuissimis.

Quid Deus intendat, noli perquirere sotte,

Quid statuat de te, sine te deliberat ipse.

Nec hanc sententiam recte vertit Planudes. Vertit
enim ad hunc modum:

κλιδοςι μιν χνευε τιβδλετζεισ σε τοθεορ.

Οτι γαρ ωρισε σδπι και σεο νοσφι τελεωσ

Quamquam pro κλιδοςι suspicor legendum κλνγορ
σι Et tamen aliud est perficere, aliud deliberare aut sta-
tuere. Verus autem sensus hic est: Nec sacrilegijs ac ma-
lis artibus inquiras, quid de te futurum sit Quandoquidā
id Deus sciri non vult. Neq; enim te in consilium adhibet,
cum aliquid decernit de te, quod si te vellet id scire, nimi-
um accerseret te in consilium.

B 5,

Inuidia.

C A T O N I S.

Inuidiam nimio cultu vitare memento,
Quæ si non lædit, tamen hanc lufferre mole-
stum est.

Et hanc sententiam non rectè vertit Planudes. Sic
enim reddidit:

Βασκανίῳ φυλακῇ πασὶ τὰ μάλιστα φυλάσσει
ἐκείν' μὴ βλάπτειν τε φέρεται μὲν ὅτι βαρεῖα

Planudes enim (nimio cultu) vertit maximo studio.
Porro germanus sensus sic habet: Ne nimio splendore stre-
pituq; ritæ conflaueris tibi hominum odium. Qui tamen si
non possunt ledere, tamen molestum est viuere obnoxium
odio multorum. At per se iucundum est, omnibus esse cha-
rum, etiam si nihil utilitatis inde capias:

Esto animo forti, cum sis damnatus inique,
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.

Ne abicias animum, si aduersarius ricit te præter ius.
Nec enim diu exultabit, sed quod perperam pronunciauit
iudex, id Deus reindicabit.

Litis præteritæ noli maledicta referre,
Post inimicitias iram meminisse, malorum est.

Post reditum in gratiam, non oportet litis antea-
coruitia refricare, sed obliuisci superiorum iniuriarum.
Finita enim simultate, debet & irarum esse finis. Secus
autem facere malorum est. Græci vocant μνησικακέσιαι,
verbo videlicet infami, præteritorum malorum memoriâ.
Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse,
Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanïs.

Te ipsum nec vituperes, nec laudes. Vtrumq; enim ri-
detur affectantis inanem gloriam. Nam & qui se vitu-
perat

LIBER SECVNDVS.

rat, ob id facere videtur vt refellatur ab alijs, & diuer-
sa audiat.

Vtere quæsitis modice, cum sumptus abundat,
Labitur exiguo, quod partū est tempore longo.

Sera in fundo parsimonia. Dum ad huc multum sua
perest, incipe parcius vri. Citius enim effluunt parta,
quā colliguntur.

Inspiciens esto, cum tempus postulat aut res,
Stulticiam simulare loco, prudentia summa est.

Aliquando deponendum est supercilium, & remitten-
da seueritas, vt in conuiujs, in lusa, deponenda persona
sapientis, sumenda persona stulti, præsertim inter stultos:
ad ita stultum agas, vt non stultus fias. Summa enim pru-
dentia est, seruire tempori loco id est, cum est opportu-
num, ita Terentius: In loco vero laudo.

Luxuriam fugito, simul & vitare memento
Crimen auaritiæ, nam sunt contraria famæ.

Pugnant inter se luxus & auaritia. Nam alterum est
profusi, alterum sordidi, vtrunq; vitium iuxta fugiendum
est, vt pote quod fœdam pariat famam. Siquidem qui ni-
mum parci sunt, audiunt vox nonne scid est, cum ini-
fectores, & oīa x regi, id est, ficos diuide, similiaq;
Qui luxu sua profundunt, nepotes & Iurcones appellan-
tur.

Noli tu quædam referenti credere semper,
Exigua est tribuenda fides, qui multa loquuntur

Non statim habenda fides his, qui semper aliquid noui
rumoris adferunt, deq; aliorum factis nunciant aliquid.

PARUM.

C A T O N I S

Parum enim credendum ijs, qui multa loquuntur, propterea quod huic vitio vanitas soleat esse adiuncta.

Quod potu peccas, ignoscere tu tibi noli,
Nam nullum crimen vini est, sed culpa bibentis.

Vulgus ita solet excusare sua peccata: Vinum in causa fuit, bene potus hoc dixi Verum tibi ipsi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit, non suo.

Consilium arcanum tacito committe sodali,
Corporis auxilium medico committe fideli,

In rebus arcanis, et tacendis, caue ne quemuis consulas, sed eam duntaxat, cuius fidem in tacendo perspectam habearis, ne non solum non opituletur, sed laedat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia cuius aperis, sed medico notae fidei, qui calet & succurrat.

Successus indignos noli tu ferre moleste,
Indulget fortuna malis, ut laedere possit,

In hoc versu multi laborant, quidam s elidunt in Successus, Verum tu si tollas TV dictionem, plane hic superflua uacua, nihil superest scrupuli. Ne te cruciet prosperitas, quae nonnunquam contingit indignis. Non enim illis fauet fortuna, sed insidiatur & illicit, ne postea grauius laedat.

Prospice qui veniunt, hos casus esse ferendos,
Nam leuius laedit, quicquid praeuideris ante,

Quicquid accidere potest homini, id antequam accidat, tecum meditare, ut ne subitum sit, si acciderit. Minus enim eruciant mala, quae non accidunt inopinanti.

Rebus

LIBER SECVNDVS.

Rebus in aduersis animum submittere noli,
Spem retine, spes vna hominem nec morte relinquit.

Cum fortuna seuit, sustine, teipsum animi fortitudine, ac serua rebus secundis, nec abijcias spem, quæ sola nec morientem relinquit. Quam diu enim anima est, spes est. Et in Pyxiæ Pandora sola spes in labro hæsit.

Item Ouidius.

Viucere spe ridi, qui moriturus erat.

Rem tibi quam nolcis aptam, dimittere noli,
Fronte capillata est, post hæc occasio calua.

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi sit apta, statim arripe. Nam occasio frontem habet capillatam, et ea parte teneri possit. Verum si semel se reuertit, ab occipitio calua est, et tum apprehendi nequeat, hoc est, opportunitas cum contigit, teneri potest, non rediri autem cum voles, si neglexeris. Hic ad monendum illud, quod Graeci fingunt de Deo cæco, de quo nos copiose in prouerbijs. Quod sequitur spectata, quodque imminet ante videro.

Illum imitare Deum, qui partem spectat vtramque.

Ex præteritis futura collige. Ex præteritis bene secus uè gestis, consiliū cape, quo pacto futuris occurras. Exemplo Iani Dei Romani, quem bifrontem sua gebat antiquitas, quod oporteat prudentem virum πρὸς ὅλην ὀπίσσω, id est a fronte et à tergo, et inquit Homerus, habere oculos, illud autem sequitur nos, quod præterijt.

Fortior ut valeas, interdum pareior esto,
Paucæ voluptati debentur, plura salutis.

Vita

C A T O N I S

Vite rationem moderare magis ex salute ac bonae valetudinis ratione, quam voluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperantia cauere, verum etiam cum recte valeamus, parius est vitandum rebus omnibus, nempe somno, potu, cibo, Venere, lusu, ne in morbum incidamus. Et si nonnihil dandum est voluptati, multo plus tamen salutis, qua perdita, pereunt simul & voluptates omnes.

Iudicium populi nunquam contempseris vnus, Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.

Nunquam optima placent multitudini, tamen sapientis est pugnare solum aduersus vniuersos. Nam frustra sapit, qui solus sapit, cum omnibus desipere videatur.

Sit tibi praecipue, quod primum est, cura salutis, Tempora ne culpes, cum sis tibi causa doloris.

Ante omnia bonae valetudinis rationem habe, ne si tua intemperantia in morbum incideris, postea pudore reicias culpam in coeli insalubritatē, aut loci, sicuti vulgus solet. Nam plerique morbi nobis accidunt ex intemperantia vite. Somnia ne culpes, nam mens humana quod operat,

Cū vigilat, sperans per somnum cernit id ipsum.

Quidam anxie obseruant sua somnia, & ex his de futuris aestimant. Cum somnia dormientium nascentur ex affectibus vigilantium, neque significant quid sit euenturum, sed quod aliquando cogitaueris, dormienti representent.

L I B E R T E R T I V S.

LIBER PRIMVS.

HOc quicumq; velis carmen cognoscere lector,

Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ,
Instrue præceptis animum, nec discere cesses,
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago,
Commoda multa feres, sin autem spreueris illud,

Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

Hoc est procemij loco. Absq; ratione bene viuendi, vita non est vita, sed simulachrum mortis. Hoc carmen utilissima vitæ præcepta tradit, si studeas cognoscere. Sin spreueris, te ipsum contempseris, non scriptorem, siquidem tua res agitur, non illius.

Cum recte viuas, ne cures verba malorum,
Arbitrij nostri non est, quid quisq; loquatur,

Si male de te loquuntur mali, cum tu nihil facias mali, esto contentus conscientia recte factorum. Nam in te situm est, ut bene agas. Non est in te situm, quomodo de te loquatur, hic aut ille.

Productus testis, saluo tamen ante pudore,
Quantumcumq; potes cælato crimen amici.

Si ceteris testis in crimine amici, cælabis pro rivi maleficiū illius, ita tamen, ut ipse non ledas famam tuam, & tantum silentij dabis amicitie, quantum patietur & fama tua, & testimonij religio.

Sermo-

C A T O N I S

Sermones blandos, blafosq; cauere memento,
Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi,

Veritatis simplex est oratio, insidiosa est blandilo-
quentia. Promde suspecta semper esse debet prudentibus.
Segnitiei fugito, quæ vitæ ignauia fertur,
Nam cum animus languet, consumit inertia
corpus,

Ignaua & ociosa vita fugienda est. Nam torpor ani-
mi, corpori quoq; situm & languorem adducit. Animi
exercitatio corporis quoq; valetudini confert.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.

Animus serijs negotijs fatigatus, aliquando relaxan-
dus est honestis ac moderatis voluptatibus, vt redintegra-
tis viribus ad ferendos labores sufficiat. Nam,

Quod caret alterna requie durabile non est.
Alterius dictum aut factum, ne carperis vnquã.
Exemplo simili ne te derideat alter.

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab alijs. Si libenter
reprehendas aliorum dicta factaue, tuo exemplo & alij in
te vtentur.

Quæ tibi fors dederit tabulis suprema notato,
Augendo serua, ne sis quem fama loquatur.

Quod tibi obuenerit ex testamento tuorum, id serua,
ne sis vulgo fabula. Quæ fors suprema id est, hereditas
dederit tibi (notato) id est inscripto? tabulis) testamen-
tarijs. Vel notata id est, scripta tabulis, ea augendo ser-
ua, id est, ita serua, vt augeas etiam. Vulgus enim multa
dicere solet in νεοπλῆτεις, id est, noua. nactos diuitias.

Cum

LIBER TERTIVS.

Cum tibi diuicias superant in fine senectæ
Munificus facito viuas, non parcus amicis.

Est vitium hoc senibus peculiare, ut quo propius accedant ad mortem, hoc sint contractiores. Superant id est, supersunt & abundant. In fine senectæ, id est, in extrema senectute, quam decrepitam vocant. Tum igitur domus, sed amicis, qui te foueant obsequijs.

Vtile consilium Dominus ne despice serui,
Nullius sensum si prodest, tempseris vnquam.

Propter auctoris humilitatem non est contemnenda salubris sententia. Nec spectandum est quis dicat, sed quid dicatur.

Rebus, & in censu, si non est, quod fuit ante,
Fac viuas contentus eo, quod tempora præbent

Diminuta fortuna tua, non est utendum eodem splendore quo prius, sed contentus eris eo genere vitæ, quod præsens fortuna tibi præbet, & quod adest, boni consules.

Vxorem fuge, ne ducas sub nomine dotis,
Nec retinere velis, si cœperit esse molesta.

Fuge) id est caue, ne ducas uxorem dotis causa, & si duxeris dotatam, ne dotis respectu eam retineas, si tibi grauis sit, sed contempta dote repudias. Quanquam id apud Christianos non habet locum.

Multorum disce exemplo, quæ facta sequaris,
Quæ fugias, vita est nobis aliena magistra.

Qui discunt suis periculis quid expediat, magna mercede discunt: Sapiens enim ex aliorum vita sumis viuendi consilium Hoc illi infamiam conflauit, cauebo, ne quid simile faciam. Hoc illi bene cessit, imitabor.

Quod

C A T O N I S.

Quod potes, id tentes operis ne pondere pressus,
Succumbat labor, & frustra tentata relinquas.

Prius expende vires tuas, quàm aggrediare negotium,
ne postea victus difficultate, turpiter relinquas, quod te-
mere suscepisti.

Quod nostri haud recte factum, nolito tacere.
Ne videare malos imitari velle tacendo.

Noli dissimulare si quid rideris non recte fieri, vide-
beris enim probare cum siles. Silentium enim aliquando
consensus esse videtur.

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato.
Ipse etiam leges cupiant, ut iure regantur.

Si premeris iniqua lege, hoc est, dura & inhumana,
confugas ad iudicis equitatem. Non enim hoc est contra
leges, sed ex mente legum, ut ad equitatem redigantur
& temperentur. Iniqua lex est, cum summo iure conten-
ditur, veluti si pauper in vincula conjiciatur, quod non
alat patrem, cum lex dicat: Liberi parentes alant, aut
vinciantur. Aliquando lex durior est, ut terreat. In his
iudex, hoc est, prætor, aut Princeps potest succurrere,

Quod merito pateris, patienter ferre memento,
Cumq; reus tibi sis, ipsum te iudice damna.

Incommodum quod tua culpa tibi accidit, non im-
putabis aliq. quam tibi & cum tibi sis conscius, damna tui-
psum, tuq; iudex esto & ea te poena dignum existimato.

Multa legas facito, perlectis perlege multa,
Nam miranda canunt, sed non credenda Poetae.

Multa

LIBER TERTIVS.

Multa quidem legas, sed cum iudicio. Nec omnia vera sunt, quæ legis apud Poetas. Fortassis pro perlege, legendum est, perline, hoc est, dele & corrige, etiam si Plaudes veritatem. XEO.

Inter conuiuas fac sis sermone modestus,
Ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.

In foro est locus eloquentiæ, in cubiculo silentij, in conuiuijs alternis ac moderatis sermonibus uti conuenit, usque venustis & amoenis. Quidam dum urbanitatem affectant, loquacitate molesti sunt reliquis conuiuijs, quibus non relinquunt loquendi spacium.

Coniugis iratæ noli tu verba timere,
Nā lachrymis struit insidias, dū fœmina plorat.

Vxores lachrymas habent in promptu, his expugnant viros. Admonet igitur, ne quid commoueamur huiusmodi lachrymis. Fingunt enim eas sæpenumero, quæ viros suos fallant, veluti cum simulant se commoveri zelotypia, ut suum adulterium dissimulent, aut iratas se fingunt ei, quem afflictum amant. Pro noli tu, legendum arbitror, nolite.

Vtere quæsitis, sed ne videaris abuti,
Qui sua consumunt, cū deest, aliena sequuntur.

Vtere quæ parasti, non abutere, ne profusis bonis tuis, cogaris vel impudenter rogare aliena, vel seruiliter esse alieno viuere, vel periculose furari aliena.

Fac tibi proponas mortem non esse timendam,
Quæ bona si non est, finis tamen illa malorū est.

Mors vel ob hoc timenda non est, quod finis est omnium huius vite malorum.

C A T O N I S

Vxoris linguam, si frugi est, ferre memento,
Namq; malum est, nil velle pati, nec posse tacere

In amicis leuiuscula quædam vitia ferenda sunt, si alio-
qui probi fuerint, veluti in vxore, si paulò sit loquacior,
aut linguae procacioris, ferendum est, si alioqui pudica
est, & frugi, hoc est, suo fungens officio, maxime quod
linguae morbus ei sexui peculiaris est. Malus est is, qui ni-
hil vicij ferre potest in alijs, præsertim cum res facilis sit
tacere. Sic enim vxor desinit obgannire, si nihil responde-
as, quemadmodum solitus est Socrates.

Dilige non ægra charos pietate parentes.

Nec matrem offendas, dum vis bonus esse pa-
renti.

Pietas, amor & cultus est, erga parentes, patriam,
Deum, & si quis loco parentum est: Quidam veluti le-
gibus coacti, colunt parentes, non ex animo. Dilige pa-
rentes charos, pietate non ægra, id est, non coacta, neq;
grauatim, sed prompte & alacriter. Et si quid inciderit
disidij inter parentes, ita alteri obsequaris, ut alte-
rum non offendas, sed pietas tua careat
omni molestia.

LIBER QVARTVS.

SEcuram quicunq; cupis traducere vitam,
Nec vitij hære animum, quæ moribus
obsunt.

Hæc præcepta tibi semper relegenda memento,
Inuenies aliquid, in quo te utare magistro.

LIBER QVARTVS.

Et hoc proœmium est quarti libri. Si vis esse liber ab omnibus vitijs, & nullius mali tibi conscius viuere, has semper habeas præ manibus, in quibus inuenies, in quo te ipso magistro possis vti, hoc est, vt ipse regas ac modereris vitam tuam, adiutus his præceptis.

Despice diuitias, si vis animo esse beatus,

Quas qui suspiciunt, mendicant semper auari.

Non iubet abijcere diuitias, sed non magnificere, Etenim qui has suspiciunt, hoc est mirantur & magnificiunt, dum non audent vti quæ possident, & semper aliud quid accumulunt, semper mendicant, hoc est, egeni sunt.

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt, Si contentus eo fueris, quod postulat vsus.

Si metiaris sumptus vsu, hoc est, necessitate, non ambitione, neq; voluptate, nunquam tibi deerunt commoditates naturæ, quæ paucis contenta est, cum cupiditates inmensum desiderant.

Cum sis incautus, nec rem ratione gubernes,

Noli fortunam, quæ non est, dicere cæcam.

Si res male tibi succedunt tuapte negligentia, ne conferas culpam in fortunam, vt illam cæcam appelles, cum ipse magis parum prospexeris. Potest accipi bifariam, quæ non est (id est, quæ nulla est. Fingunt enim mortales hanc Deam, cum nulla sit: Aut, quæ non est) subaudi cæca.

Dilige denarium, sed parce dilige formam,

Quam nemo sanctus nec honestus capere habere.

Amare pecuniam ad vsu, prudentis est, amare, p

C A T O N I S

forma pascas oculos, auari ac dementis. Denarium vo-
lunt omnes, formam soli mali captant.

Cum fueris locuples, corpus curare memento,
Ager diues habet nummos, sed non habet ipsū.

Cum agitur de corporis valetudine, ne tum parcas di-
uitijs tuis. Etenim qui morbo non succurrit, ne minuat
pecuniam, is habet quidem nummos, at seipsum non habet,
cum male valeat. Mauult nummos esse saluos, quam seip-
sum, & illis frui, quam seipso.

Verbera cum tuleris discens aliquando magistri
Fer patris imperium, cum verbis exit in iram.

Vapulasti puer à præceptore, cum disceres literas,
multo magis ferre conuenit, cum pater te verbis obiur-
gat. Tulisti literatoris tyrannidem multo seuiorem, fe-
ras & patris imperium, qui etiam cum irascitur, tamen à
verberibus temperat.

Res age quæ profunt, rursus vitare memento.
In quibus error inest, nec spes est certa laboris.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quibus
certa speratur utilitas. Rursus, in quibus falli posses, &
incertum est, profuturæ sint, an nocitura, ab alijs absti-
neas.

Quod donare potes, gratis concede roganti,
Nam recte fecisse bonis, in parte lucrorum est.

Dona libenter, si quid potes, nam lucrum est, non
damnum, quod contuleris in bonos, Et beneficium dando
accepit, qui digno dedit. Redit enim cum scenore, quod
probo viro benefeceris.

Quod

LIBER QVARTVS.

Quod tibi suspectū est, cōfestim discute quid sit.
Namq̃ solent primo quæ sunt neglecta nocere.

Quæ suspicionem habent mali, ea noli negligere, sed
statim examina & exquire cuiusmodi sunt. Nam initijs
facile medeberis, si quid mali sit: at neglecta crescunt, ac
maxime lædunt postea. Veluti si suspicaberis amicum alia
enimore esse in te animo, noli negligere quid sibi relit, sed
extute, unde hoc natum sit, & si quid est, statim occurre
re nascenti malo.

Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est.

Cave ne duplices morbum tuum, Vnus enim utcunq̃
fertur, Duo simul ferri non possunt. Amare damnosa res,
damnosa gula. Quod si pariter utroq̃ laboras malo, super
est, et mox ad egestatem redigaris. Gulam vocat studium
exquisitorum ciborum, camq̃ dicit ventris amicam, quod
per eam venter saginatur, res & fama decrescit.

Cum tibi proponas animalia cuncta timere,
Vnum hominem tibi præcipio plus esse timen
dum.

Cum tua sponte putes omnes feras esse timendas, meo
præcepto vnum animal maxime timebis, nempe hominem.
Nam nulla belua magis homini nocet, quam homo homi
ni.

Cum tibi præualidæ fuerint in corpore vires,
Fac sapias, sic tu poteris vir fortis haberi.

Si natura dedit vires corporis, non statim vir fortis
eris, nisi adiunxeris ingenij vim, hoc est, sapientiam, qua
corporis robore recte utaris.

C A T O N I S.

Auxilium à nobis petito, si forte laboras,
Nec quisquam melior medicus, quam fidus
amicus.

Corporis morbos aperi medico. Animi morbos
aperi fideli amico. Ille pharmacis sanat, hic verbis. Ali-
ter, si quid morbi acciderit, magis amicum accersere, quam
medicum.

Cū sis ipse nocens, moritur cur víctima pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.

Veteres credebant expiari scelus commissum, mactata
pecude, quæ nihil commiserat. Et pro alieno peccato in-
nocens dabat poenas, cum is qui peccauit, potius mactari
deberet, quam víctima. Stulte autem sperabant alienam
mortem sibi saluti fore, cum sua quæq; mala de suo de-
pendere oporteat.

Cum tibi vel socium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna est hominis, sed vita petenda.

Amicus, quem velis adiungere, non est æstimandus è
censu, sed ex moribus. Idem oportet fieri in vxoribus.

Vtere quæ sitis opibus, fuge nomen auari.

Quid tibi diuitiæ prosunt, si pauper abundas?

Frustra Parasti diuitias, si partis vti non audes, &
inter magnas opes viuis inops. Nihil enim refert habere,
si quæ habes, nihilo plus tibi prosunt, quam ea, quæ non
habes.

Si famam seruare cupis, dum viuis, honestam,
Fac fugias animo, quæ sunt mala gaudia vitæ.

Si cupis honestam tueri famam, noli amare volup-
tates inhonestas, nempe gula, libidinis & similia.

Cum.

LIBER QVARTVS.

Cum sapias animo, noli irridere senectam,
Nam quicūq; senex, sensus puerilis in illo est.

Cum per etatem rigeat ingenium tuum, & animi
vis, noli deridere senectutem, quæ minus animo valet. Desi-
piscit enim omnis senex, & ad puerilem stultitiam redit.
Ætatis igitur vitium ferendum, non irridendum est.

Disce aliquid, nam cum subito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamq; hominis non deserit vi-
quam.

Opes sæpe numero subito fortuna eripit homini, ve-
luti incendio, furto, bello, naufragio, Verum ars eripi non
potest. Hæc ita certissima possessio est, quæ semper &
ubiq; te possit alere.

Perspice cuncta tacitus, quid quisq; loquatur,
Sermo hominum mores, & cælat, & indicat idem.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingenium
hominis, quam illius oratio. Hoc est certissimum animi
speculum. Igitur si vis hominem, cuiusmodi sit, cognosce
re, perpende tecum, qualis sit illius oratio. Sermo indicat
mores hominis, si loquatur ex animo, & cælat idem, si
vel taceas, vel dissimulanter loquaris.

Exerce studium, quamuis perceperis artem,
Vt cura ingenium, sic & manus adiuuat vsum.

Vt evanescunt disciplina, nisi exercitatione confir-
mes, sis artificium operis confirmandum erit, ne excidat.

Multum ne cures venturi tempora fati,
Non timet is mortem, qui scit contemnere vi-

tam.

et

Si vis

C A T O N I S

Si vis liber esse à metu mortis, discere vitam non magnificacere. Et quemadmodum eleganter docet Aristoteles, nullius rei incunda fruitio est, nisi quam aliquo modo contempseris.

Discere sed à doctis, indoctos ipse doceo,
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.

Discere non à quouis, sed ab his qui possunt docere.
Rursum, quod ab alijs didiceris, id alijs imperti. Vtilium enim rerum scientia non est premenda, sed per manus tradenda.

Hoc bibe quod possis, si tu vis viuere sanus,
Morbi causa mali est homini quandoq; voluntas,

Ne biberis supra vires: Brevis enim illa bibendi voluptas saepe numero conciliat homini molestum & diuturnum morbum.

Laudaris quodcuncq; palà, quodcuncq; probaris,
Hoc vide ne rursus leuitatis crimine damnes.

Leuis & inconstans videberis, si quod aliquando coram multis laudaris, idem postea damnes. Quod si mutasti sententiam, fac sileas. Fortasse pro uide, legendum est fuge. (crimine) id est, suspitione, & cum vituperio.

Tranquillis rebus, quæ sunt aduersa cauero,
Rursum in aduersis melius sperare memento.

Ne securus sis, cum fortuna tranquilla est, sed tempestatem caue. Rursus cum fortuna seuit, animum sustine spe melioris fortunæ, quæ successura sit. In secundis rebus timenda sunt aduersa, ne sis superbus. In aduersis speranda sunt letiora, ne deficias animo.

Discere

LIBER QVARTVS.

Discere ne cesses, cura sapientia crescit.
Rara datur longo prudentia temporis vsu.

Iuxta Solonis sententiam: Oportet senescere semper aliquid addiscentes. Nam (rara) hoc est, singularis & eximia prudentia contingit longo vsu, id est, diutina experientia etatis. Quanquam mihi magis probatur, hic ut sit sensus: Semper discere studio crescit sapientia. Nam pauci sunt qui prudentes euadunt experientia rerum, vel quia paucis contingit diu viuere, vel quia complures stultitiam non exuunt hac via. Certissima ac breuissima ad sapientiam via est doctrina.

Parce laudato, nam quem tu saepe probaris,
Vna dies, qualis fuerit, monstrabit amicus.

Ne laudes amicum effusus, cuius non feceris periculum, si quidem ille saepius abs te laudatus, vno aliquo die, declarabit alium fuisse se, quam tu predicaueris.

Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri,
Scire aliquid laus est, pudor est, nil discere velle.

Quidam stulto quodam pudore malunt semper nescire, quam semel discere, cum scire pulchrum sit, & pendendum nihil velle discere. Ergo honestum velle.

Cū Venere & Baccho lis est, & iuncta voluptas,
Quod laetum est animo complectere, sed fugelites.

Excerpe quod inest boni, fuge quod adiunctum est mali. Exhilarat potatio, discenti curas, vtere hac commoditate: sed rursus ebrietas incitat ad iurgia, hoc cauet.
Item,

C A T O N I S.

Item, Venus delectat, sed habet sua iurgia. Ama igitur
absq; disidijs.

Demissos animo ac tacitos vitare memento,
Qua flumen placidum est, forsan later altius
vnda.

Tristes ac tacitos vita, videntur enim aliquid ma-
gni mali moliri: Quemadmodum cauendum est flumen
ea parte, qua tranquillum est, nam illic profundissimum
esse solet. Ita Caesar magis metuebat Brutum & Cassi-
um pallidos & tacitos, quam Antonium ebrium.
Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum,
Alterius specta quo sis discrimine peior.

Quoties tædet te tuæ fortis, confer eam cum alio-
rum fortuna, & videbis te nihilo peiorem, hoc est, infeli-
ciorem multis.

Quod potes id tenta, nam littus carpere remis,
Tutius est multo, quam velum tendere in altū.

Aggredere tuta magis, quam magna. Tutius enim
navigare iuxta littus, & remis vti, quam passis velis peri-
clitari in fluctibus. Nec enim omnibus fauent venti for-
tuna.

Contra hominem iustum prauè contendere
noli,

Semper enim Deus iniustas vlciscitur iras.

Noli prauè, hoc est, malitiose, & data opera, ac
peruerse contendere cum homine iusto. Nam Deus nun-
quam hoc relinquit inultum.

Ereptis opibus noli lugere dolendo,
Sed gaude potius, tibi si contingat habere.

Si c.

LIBER QVARTVS.

Si diuitiæ contingunt, gaude, si creptæ fuerint, noli te cruciare, sed tunc erte philosophia. Neq; enim tantum boni habent, vt sit admodum dolendum si perierint, neq; rursus tantum mali, vt non sint libenter accipientes, si forte contigerint.

Est iactura grauis, quæ sunt, amittere damnis, Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicū.

Si verbulo ledat amicus, ferendum est. At damna rerum nemo potest æquo animo ferre. In his igitur cauendum, ne ledamus amicū.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ,
Quocunq; ingrederis sequitur mors, corpus vñ
vmbra.

Nemo potest sibi longeuitatem promittere, cum mors hominem quocunq; cat. non aliter insequatur, quam vmbra corpus. Fortasse legendum, corpus vt vmbra. Nam sic reddidit Planudes.

Thure Deum placæ, vitulum sine crescat aratro,
Ne credas placare Deum, dum cæde litatur.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litandum est illi. hoc est, re innoxia & minimi sumptus. At hodie pleriq; Christianorum, licet apud hos sublati sit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac diuos sibi tantum deuinctos esse putant, si eis gemmas, aurum, argentum, ac serica suspenderit, vel ostentanda tantum, vel in luxum paucorum vertenda, immemores hæc semper à sanctis fuisse contempta, & si forte obtigerint, in egentia vñ vsus fuisse effusa.

Cede

C A T O N I S.

Cede locum læsus, fortunæ cede potenti,
Cedere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodesse possunt in multis, necesse est, ut aliquando musitet iniurias, id est, tacitus ferat. Lædunt enim aliquando potentes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, ut postea per illos suis prodesse possit. Nam si resistens reddiderit eos hostes, nec sibi, nec suis prodesse poterit.

Cum quid peccaris, castiga te ipse subinde,
Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris.

Vbi senseris te alicubi peccasse, statim penas sumito de te ipso, & noli tibi ignoscere. Te ipsum obiurga, tibi ipsi laboris aliquid indicito. Nam ut in sanandis vulneribus, dolor dolore sanatur, siquidem ne doleat vulnus, infundis acria, quæ mordent, sic ista reprehensio tametsi amara est tamen medetur vitio animi.

Damnaris nunquam post longum tempus
amicum.

Mutauit mores, sed pignora prima memento.

Si is, cum quo tibi fuit diutina consuetudo, fortè mutatis moribus alius esse cœpit, hoc debes tribuere veteri necessitudini, ne vituperes eum, etiam si non est dignus, qui ametur.

Gratior officijs quo sis mage, charior esto,
Ne nomen lubeas, quod dicitur officiperda.

Ut sis charus omnibus, esto gratus (officijs) id est, bene-
ficijs

LIBER QVARTVS.

ficijs & bene meritis. Inuisum enim apud omnes est nomen officiperdæ. Sic enim vocant eum, in quem collatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atq; id quod, transferatur in ingratum.

Suspectus, caueas, ne sis miser omnibus horis. Nam timidis & suspectis aptissima mors est,

Qui sibi fingit periculum, is nunquam non miser viu-
it. Nihil igitur huic aptius, quam mors. quandoquidem
non potest iucunde viuere. Suspectus hic accipitur actiue
pro suspicioso.

Cum fueris seruos proprios merceatus in vsus,
Et famulos dicas, homines tamen esse memen-
to.

Sic vtere seruis tuis, licet empticijs, vt memineris ho-
mines esse non pecudes. Quod empti sunt, fortune fuit,
quod homines sunt, in hoc sunt tibi pares.

Quam primum rapienda tibi est occasio prima,
Ne rursus quæras, quæ iam neglexeris ante.

Occasio, quam ante dixit frontem habere capilla-
tam, statim est arripienda, ne si se subduxerit, frustra
quæras postea, quæ prius contempseras.

Morte repentina noli gaudere malorum,
Fœlices obeunt, quorum sine crimine vita est.

Si mali subito moriuntur, dolendum magis est, quàm
gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorum, quo-
rum mors felix est. Vcl sic, vt pertit Planudes, tametsi
malus autor: Si videris malos subito tolli, noli gaudere.
Contingit idem, bonis viris & innocentibus, vt intelligas
bos

CATONIS

hoc casu accidere, non vindicta numinis. Versus ipsius
adscribam.

μη ἐπιχαιρε καὶ ὧν θανάτοις φίλῳ ἑξαπινάοις.
ὅττι καὶ ἐσθλοὶ τῆς καὶ σὺν ὄρκιῳ ἀμμοῦ αἰχρῶς

Hec indicavi, non ut insecter Planudem, sed ut nobis
Græci vicissim ignorecant, sic ubi labimur in peregrina lin-
gua.

Cum coniunx tibi sit, nec res, & fama laboret,
Vitandum ducas inimicum nomen amici.

Si pauper habueris uxorem quæ laboret fama, hoc est,
de qua homines malè loquantur Ducas id est, existimes,
nomen amici vitandum esse, ut pote inimicum fame tua,
videberis enim prostituere uxorem hoc prætextu, & hoc
nomine diuites pauperum uxores captant.

Cum tibi contingat studio cognoscere multa,
Fac discas multa, & vites nescire doceri.

Quo plura didiceris, hoc plura stude cognoscere, ne
videaris indocilis ullius rei.

Miraris verbis nudis me scribere versus,
Hos breuitas sensus, fecit coniungere binos.

Sententia nudis verbis explicanda est. Melius enim
meminimus, quæ breuia sunt. Idcirco nudis verbis singula
præcepta, singulis distichis complecti voluit, ut apertior
esset & breuior.

F I N I S Erasmo castigatore & interprete.

DICTA SAPIENTVM ME GRÆCIS VT

habebantur à nescio quo Græculo utcunq; col-
lecta, Erasmo interprete.

PERI

LIBER QVARTVS.

PERIANDRI CORINTHI.

Omnibus placeto.

Bona res quies.

Periculosa temeritas.

Semper voluptates sunt mortales, honores autem immor-
tales.

Amicis aduersa fortuna vtentibus idem esto.

Lucrum turpe, res pessima.

Quicquid promiseris facito.

Infortunium tuum cœlato, ne voluptate afficias inimicos.

Veritati adhaereto. Age quæ iusta sunt.

Violentiam oderis. Principibus cede.

Voluptati tempera. A iurciurando abstine.

Pietatem sectare. Laudato honesta.

A vitij's abstine. Beneficium repende.

Supplicibus misericors esto. Liberos instrue.

Sapientum vtere consuetudine. Litem oderis.

Bonos in precio habeto. Audi quæ ad te pertinent.

Probrum fugito. Responde in tempore.

Ea facito, quorum non possit pœnitere.

Ne cui inuideas. Oculis moderare.

Quod iustum est imitare.

Benè meritos honora. Spes foue.

Calumniam oderis. Affabilis esto.

Cum erraris, muta consilium. Diutinam amicitia custodi.

Omnibus teipsum prabe. Concordiam sectare.

Magistratus metue. Ne loquaris ad gratiam.

Ne tempori credideris. Teipsum ne negligas.

Sen.orem reuerere. Mortem oppete pro patria.

D

No

DICTA

Ne quavis de re doleas.	Ex ingenuis liberos crea.
Sperato tanquam mortalis.	Parcito tanquam immortalis.
Ne efferaris gloria.	Arcanum celsa.
Cede magnis.	Opportunitatem expectato.
Mortalia cogita.	Largire cum utilitate.
Ne prior iniuriam facias.	Dolorem fuge.
Mortuum ne rideto.	Amicus vtere.
Consule inculpate.	Delecta amicos.

EIVSDEM PERIANDRI EX AV

sonio carmine Phalacio. Atq; in his extre-
ma sententia semper est gemina, et di-
sticho comprehenditur.

Nunquam discrepat utile à decoro,
Id est, nihil utile, quod non est honestum.
Plus est sollicitus, magis beatus.
Id est, quo quisq; dirior, hoc magis sollicitus vivit.
Mortem optare malum, timere peius.
Miser est, qui tadio vite mortem optat, sed miseri-
or, qui semper timet mortem.
Faxis ut libeat quod est necesse.
Quod necesse est facere, fac ut libenter facias.
Multis terribilis, caueto multos.
Quem multi timent, is multos timeat necesse est.
Si fortuna iuuat, caueto tolli.
Ne extollaris fortuna prosperitate.
Si fortuna tonat, caueto mergi.
In rebus aduersis ne frangaris animo.

B I A N

SAPIENTVM.

BIANTIS E GRÆCA

Collectione:

In speculo teipsum contemplare, & si formosus apparebis, age quæ deceant formam. Sin deformis, quod in facie minus est, id morum pensato pulchritudine. De numine ne male loquare, quid sit autem ausculta. Audito multa. Loquere pauca. Prius intellige, & deinde ad opus accede. Ne ob diuitias laudaris virum indignum. Persuasione cape, non vi. Compara in adolescentia quidem modestiam, in senectute verò sapientiam.

EIVSDEM EX AVSONIO

carmine Heroico.

Quæ nam summa boni? mens quæ sibi
conscia recti.

Id est, quid optimum? Animus sibi bene conscius.
Pernicies homini quæ maxima? solus homo
alter.

Id est, homini maxima perniciēs est ab homine.

Quis diues? qui nil cupiat, quis pauper? auarus.

Diues est, non qui multa possidet, sed qui sua sorte
contentus est. Auarus omnis pauper est, qui quod habet,
non habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam indotata, satis dotata est, si casta est.

Quæ casta est? de qua mentiri fama veretur.

Castā non est, de qua fama turpiter loquitur.

D 2

Quod

DICTA

Quod prudentis opus? cum possit nolle nocere.
 Proprium prudentis est, etiam cum possit, nolle ta-
 men nocere.

Quod stulti proprium? nō posse & velle nocere.
 Malus etiam cum non possit, optat tamen ledere.

PITTACI MITILENÆI,
 ex Græco.

Que facturus es, ea ne prædixeris, frustratus enim
 rideberis. Depositum redde.

A familiaribus in minutis rebus læsus, feras.

Amico ne maledixeris. Inimicum ne putes amicum.

Vxori dominare.

Que feceris parentibus, eadem à liberis expecta.

Desidiosus ne esto. Inter amicos ne fueris iudex.

Ne contende cum parentibus, etiamsi iusta dixeris.

Ne geras imperium, priusquam parere didiceris.

Infortunatum ne irriseris.

Ne lingua præcurrat mentem.

Que fieri non possunt, caue concupiscas.

Ne festina loqui. Legibus pare.

Nosce te ipsum. Ne quid nimis.

Ante omnia venerare numen.

Parentes reuerere. Audito libenter.

Voluptatem coërce. Inimicitiam solue.

Vxorem ducito ex æqualibus, ne si ex diuoribus du-
 xeris, dominos tibi pares, non affines.

ΕΙΛΩΣ

S A P I E N T I V M,

EIVSDEM EX AVSONIO CAR-

mine lambico Trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet.

Eiusdem est artis, recte tacere, & recte loqui.

Bono probari malo, quam multis malis.

Non refert quàm multi laudent te, sed quales. Nam
ab improbus laudari, vituperari est.

Demens superbis invidet foelicibus.

Stultitiæ est cruciari foelicitate malorum, quasi in
vulgaribus bonis sit sita foelicitas.

Demens dolorem ridet infœlicium.

Aequè stultum est gaudere calamitate malorum,
quasi non & ante fuerint infœlices.

Pareto legi, quisquis legem sanxeris.

Quod alijs præscripseris, ipse servato.

Plures amicos re secunda cõmpares.

Prospera fortuna conciliat amicos.

Paucos amicos rebus aduersis probes.

Sed reslante fortuna, pauci manent, sinceri.

C L E O B V L I L Y N D I I.

Ne sis inquam elatus.

Domus curam age.

Libros euolue.

Liberos tibi charissimos erudi.

Iuste iudicato.

Bonis benefacito.

A maledicentia temperato.

Suspicionem abijcito.

Parentes patientia vince.

Beneficij accepti memento.

Inferiorem ne reijcias.

Aliena ne concupiscas.

D 3

Ne te

DICTA

Ne teipsum præcípites in diferimen.
 Res amici diligas, & perinde serues vt tuas.
 Quod oderis, alteri ne feceris.
 Ne cui miniteris, est enim muliebre.
 Citius ad infortunatos amicos, quam fortunatos proficia.
 Lapis auri index, aurum hominum. (scere.
 Voto nihil preciosius.
 Mendax calumnia vitam corrumpit.
 Mendaces odit quisquis prudens ac sapiens.

EIVSDEM EX AVSONIO

Carmine Asclepiadeo.

Quanto plus liceat, tam libeat minus.
 Quo potentior es, hoc magis caue, ne quid pecces.
 Et quo plus tibi permittunt homines ob principatum, hoc
 ipse minus permittas tibi.
 Fortunæ inuidia est. immeritus miser.
 Cum bonis malè est, fortunæ imputatur, cum ea se-
 pe magnatum sit culpa.
 Felix criminibus nullus erit diu.
 Felicitas malo parta, non est diuturna.
 Ignosceas alijs multa, nihil tibi.
 In alios lenis esto, in te ipsum seuerus.
 Parcit quisq; bonis, prodere vult bonos.
 Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is seruat,
 non perdit quos prodit. Quanquam suspicor legendum:
 Parcit quisq; bonis, perdere vult malos, et sit sensus: Qui
 malos ac nocentes afficit supplicio, is miseretur bonorum
 & innocentium, quos ab horum violentia liberat.

Maio.

SAPIENTVM.

Maiorum meritis gloria non datur.
Laus parentum non tribuitur posteris.
Turpis saepe datur fama minoribus.
At probra parentum saepe obijciuntur liberis.

CHILONIS LACEDEAEMONII.

Nosce teipsum.	Ne cui inuideas mortalium.
Temperantiam exerce.	Turpia fuge.
Tempori pare.	Iuste rem para.
Multitudini place.	Sapientia vtere.
Moribus probatus esto.	Ne quid suspiceris.
Oderis calumnias.	Ne fueris onerosus.

EIVSDEM EX AVSONIO, CARMINE

Choriambico ex choriambis, tribus et
Amphibracho.

Nolo minor me metuat, despiciatq; maior.
Sic est moderanda vitæ ratio, ut ne inferioribus sit
formidini, quod est tyrannicum, nec superioribus contem-
ptui, quod est abiectæ fortune.

Viue memor mortis, immemor ut sis
salutis.

Sic fuge turpia, quasi hodie moriturus. Sic cura ho-
nesta studia, quasi semper victurus. Quando hic versus
deprauatus est, suspicor ita legendum: Viue memor mor-
tis, ut sis et memor salutis.

Tristitia cuncta exuperans, aut animo, aut
amico,

DICTA

In robis aduersis, aut amici consuetudine falle mœ-
rorem, aut animo te sustine.

Tu bene si quid facias, non meminisse fas est.
Benefacta tua prædicent alij.

Grata senectus homini, quæ parilis iuuentæ.
Florida senectus, simillima adolescentiæ.

Illa iuuentus grauior, quæ similis senectæ.
Morosa iuuentus, simillima est senectuti.

SOLONIS ATHENIENSIS ex Græco.

Deum cole.

Amicis succurre.

Veritatem sustineto.

Legibus pareto.

Iracundiæ moderare.

Malos odio prosequere.

Parentes reuerere.

Nemini inuideto.

Ne iurato.

Cogita quod iustum est.

Virtutem laudato.

EIVSDEM EX AVSONIO, Carmine Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cum peracta sint.

Nemo beatus, nisi qui feliciter obierit diem.

Par pari iugato coniunx, dissidet quod impar est

Firmissima est amicitia, quæ inter pares coijt.

Non erunt honores vnquam fortuiti muneris.

Honor verus virtutis est præmiũ, non munus fortune

Clam coarguas propinquũ, sed palá laudauis.

Ami cum

SAPIENTVM.

Amicum laudato palam, sed errantem occulte corripe.
Pulchrius multò parari, quam creari nobilem
Clarior est nobilitas, quam ipse tuis virtutibus tibi
parariis, quàm quæ ex maiorum imaginibus contingit.

Certa si decreta fors est, quid cauere proderit?

Si fatum vitari non potest quid prodest præscisse?

Siue sunt incerta cuncta, quid timere conuenit?

Siue incertum, stultum est timere, quod an euentu-
rum sit, nescias.

THALETIS MILESI.

ex Greco.

Principem honora,

Amicos probato.

Similis sis tui.

Nemini promittito.

Gloriam sectare.

A vitij abstinet.

Quod adest boni consulito.

Vitæ curam age.

Pacem dilige.

Laudatus esto apud omnes.

Susurronein ex ædibus ejice.

EX AVSONIO, VERSV

Pentametro.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Quod apud alium puderet facere, ne solus quidem
ausis facere, veluti teipso teste.

Vita perit, mortis gloria non moritur.

Etiâ post mortem ruit gloria benefactorum.

Quod lacturus eris, dicere sustuleris.

D 5

Sile

M I M I

Sile si quid est in animo facere, ne quis impediat.
 Crux est, si metuas, vincere quod nequeas.
 Auget sibi molestiā, qui timet, quod vitari non potest.
 Cum verè obiurgas, sic inimice iuuas.
 Præstat rerè carpi ab inimico, quam falso laudari
 ab amico.
 Nil nimium, satis est, ne sit & hoc nimium.
 Ne quid, nimis, Nam modus omnibus in rebus est
 optimus.

S E Q V V N T V R M I M I P V B L I A N I A B
 Erasmo primum castigati & elucidati,
 nunc etiam à mendis aliquot
 repurgati.

Alienum est omne, quicquid optando euenit:
 Sensus est, id quod nostro studio paratur, vere no-
 strum est: quod rotis contingit, alienum est, nempe quod
 fortuna possit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.
 Qualis fueris in alios, tales alij futuri sunt in te.
 Animus vereri qui scit, scit tuto aggredi.
 Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculum
 Temeritas autem periculose rem aggreditur, quia nescit
 timere.

Auxilia humilia, firma consensus facit.
 Concordia fortia facit, etiam quæ sunt imbecilla.
 Contra, discordia maximas opes debilitat.
 Amor animi arbitrio sumitur, non ponitur.
 No. 16

P V B L I A N I.

Nobis in manu est, non incipere amare, ubi coep-
ris, illi seruus es, nec potes excutere, cum relis.

Aur amat, aut odit mulier, nihil est tertium.

Mulier nimis est vehemens in vtramq; partem, animal
affectibus obnoxium. Quanquam huiusmodi viros etiam
non paucos reperias, mimis in vtramq; partē vehementes.

Ad tristem partem strenua suspicio.

Qui parum sunt felices, magis laborant suspitione,
Vel sic suspicio plerumq; vergit in partem deteriorem.
Strenua hic citam ac propensam significat.

Ames parentem, si æquus est, si aliter, feras.

Bonum parentem ama, difficilem tollera, vel ob hoc,
quia pater est. Æquus dixit pro commodo & humano.

Aspicere oportet, quod possis deperdere.

Serua, quod nolis perire. Oculus autem, hoc est,
presentia Domini optimus rei custos.

Amici vitia si feras, facis tua.

Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus, cum
non admoneas.

Aliena homini ingenio, acerba est seruitus.

Durum est seruire ei, qui liber sit natus.

Absentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrii non adest, cum qua loquendum est.

Itaq; perinde est, ac si non adesset ipse.

Amans iratus multa mentitur sibi.

Multa enim constituit in animo, quæ non præstat
postea. Egone illam? quæ me? quæ illum?

Auarus ipse miseriæ causa est luxu.

Nam sua sponte & volens pauper est.

Amans

M I M I

Amans quid cupiat scit, quid sapiat, non videt.

Amans sine iudicio cupit, nec expendit salubre sit an-
perniciosum, id quod cupit.

Amans quod suspiciatur vigilans, somniat.

Qui amant, ipsi sibi somnia fingunt, & inani spe sibi
blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Tristitia facile sparguntur in vulgus, quæ recta sunt
& honesta, vix creduntur,

Amor extorqueri non potest, elabi potest.

Amor non potest subito, vix expelli, sed paulatim
potest elabi,

Ab amante lachrymis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Aperte cum est mala mulier, tum demum
est bona,

Fucatum & fraudulentum est animal mulier, eoq;
minimè noxia, dum palam est mala. Indicat hic nullam
esse bonam.

Auarum facile capias, vbi non sis idem.

Auarum non potest ferre avarus. Vel, Facile fallis
auarum, nisi sis idem quod ille est, id est, avarus & ipse.

Amare & sapere, vix Deo conceditur.

Non est eiusdem amare, & sanæ mentis esse.

Avarus nisi cum moritur, nil recte facit.

Etenim cum moritur, tum demum permittit alios
suis opibus frui.

Astute dum cælatur, se ætas indicat.

Senectus cælari non potest. Nisi forte sic legendum est:
Astu-

P V B L I A N I.

Astu crimen celatur, etas indicat, Tempus enim aperit omnia.

Auarus damno potius, quàm sapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, sed is, qui magnificat pecuniam.

Auaro quid malì optes? nisi vt viuat diu.

Propterea quòd miserrimè riuat. Summum igitur malum optat, qui optat diuinam vitam.

Animo dolenti nil oportet credere.

Quamdiu doles, ne quid tibi ipsi fidas. Nihil enim sanis suadet dolor. Expecta donec residat ægritudo, tum statue quæ relis loqui, aut facere.

Alienum nobis, nostrum plus alijs placet.

Suæ quenquam sortis pœnitet. Aliena miratur, verbis duntaxat. Ceterum si ad rem ventum sit, pauci velint cum alijs commutare.

Amare iuueni fructus est, crimen seni.

Amor voluptas est in iuvene, scelus in sene, non voluptas.

Anus cum ludit, morti delicias facit

Anum vicinam morti, non decet lusus. Videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus idem qui sanat facit.

Desiderij vulnus sanat idem qui fecit, si sui copiam faciat. Allusit autem ad Telephi fabulam.

Ad pœnitendum properat, cito qui iudicat.

Ne statim pronuncies, nam præcipitati iudicij sepe pœnitet.

Amicos res optimæ parant, aduersæ probant:

Et hoc

DICTA

Et hoc carmen deprauatum est, forte sic legendum:
Amicum optima res parant, tristes probant.
Secunda fortuna conciliat amicos, aduersa explo-
rat, ficti sint an veri.

Aleator, quanto in arte est melior, tanto
est nequior.

Hoc est carmen trochaicum. In mala re, quo magis
excellis, tanto sceleratior es, veluti miles, quo melior est,
hoc vir nequior.

Arcum intentio frangit, animum remissio.

Arcus frangitur, si nimium tendas. Animi vires au-
gentur exercitatione, ocio franguntur.

Bis est gratum, quod opus est, vltro si offeras,

Beneficium precibus extortum, inagnam gratia par-
tem perdidit. Quod vltro oblatum est, id bis gratum.

Beneficium dare qui nescit, iniuste petit.

Non debet vti beneficijs aliorum, qui ipse nemini
benefacit.

Bonum est fugienda aspicere alieno in
malo.

Item Plautus. Feliciter sapit, qui alieno periculo sa-
pit. Quid tibi sit fugiendum, id discas non tuo malo, sed
ex aliorum malis exemplum sumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere est.

Felicius est dare, quam accipere. Perdidit enim liber-
tatem quisquis vtitur aliorum beneficio.

Bona nemini hora est, vt non alicui sit mala.

Nulla fortuna secunda est, quae non alicuius malo
contingat.

Bis

PUBLIANI.

Bis enim mori est, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem equiore animo ferunt homines,
adactam grauius.

Beneficia plura recipit, qui scit reddere.

Ingratus nemo plura committit. Quos experimur
gratos, in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cum peccanti obsequium ac-
cominodas.

Nam & illum adiuuas, & te eiusdem malefacti
reum facis.

Bonus animus læsus, grauius multo ira-
scitur.

Lenis amicus cum incandescit, pehementius commouetur.

Bona mors est homini, vitæ quæ extin-
guat mala,

Miseris mors est optanda quoq; , ut quæ finem ad-
ferat malorum.

Beneficium dando accipit qui digno dedit.

Hunc versum nominatum citat Aulus Gellius inter
Mimos Publianos.

Blanditia, non imperio fit dulcis Venus.

Iucundum est, cum ex animo quis redamatur, non
eum extorquetur mulieris obsequium.

Bonus animus nunquam erranti obsequi-
um accomodat.

Qui probus est ipse, nunquam alteri peccanti assentitur.

Beneficium se dedisse qui dicit, petit.

Commemoratio beneficij dati, est reposcentis gratiam.

Coniunctio animi, maxima est cognitio.

Artius

M I M I

Arctius alligat mutua beneuolentia quàm affinitas sanguinis. Forte versus hic ita legendus est.

Beneuolus animus maxima cognatio est.

Nam & hoc modo carmen constat, & in hac litera, nempe E, reperiebatur.

Beneficium sæpe dare, docere est reddere.

Qui sæpius bene meretur de aliquo, is prouocat ad gratitudinem, quadam pertinacia benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, maior malitia est.

Qui malus est, & bene loquitur, is plus quàm malus est.

Bono opinio homini tutior pecunia est,

Tutius est habere bonam famam quàm diuitias.

Bonū tamen si supprimitur, non extinguitur.

Veritas & iustitia premi potest ad tempus, sed emergit postea.

Bis vincit, qui se vincit in victoria:

Qui moderate utitur victoria, bis vincit. Primum o stem, deinde animum.

Benignus etiam dandi causam cogitat.

Qui liberalis est, non expectat ut rogetur, sed vltro queritat occasionem largiendi.

Bis interimitur, qui suis armis perit.

Magis dolet nobis calamitas, cuius ipsi ministravimus occasionem. Veluti si quis hominem euehat ad magistratum, à quo postea subuertatur.

Bene dormit, qui non sentit quàm male dormiat.

Cum abest sensus malus, nihil est mali. Velut si quis alto somno obrutus, non sentit incommoditatem strati.

Ponorum

PUBLIANI.

Bonorum crimen est, officiosus miser.

Si calamitosus est, qui recte vivit, hoc imputetur vituti, cui dicunt aduersari fortunam.

Bona fama in tenebris proprium splendorem obtinet.

Decus recte factorum non potest obscurari. Lucet enim in ipso pectore, si non respondet opinio populi.

Bene cogitata si excidunt, non occidunt.

Quod recte proposueris, etiamsi ad tempus excidit animo, tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos, iudici cum dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecunia, cum sit nocens, perdit eam, sed suo bono. Proinde bene perdit.

Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

Fit iniuria bonis, cum impunitas datur malis. Patientiores enim boni futuri sunt, si liceat impune malos esse.

Bono iustitiae, proxima est seueritas.

Seueritas enim est iustitia rigidior et exactior, vergens tamen ad inclementiam.

Bonum apud virum cito moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardissime senescit, apud bonos cito.

Bona turpitudine est, quae periculum indicat.

Aut sic, quae periculum vindicat. Satius est pudere quam pigere. Pudor utilis est, per quem arcemur ab his, quae periculose fecerimus.

Bona comparat praesidia misericordia.

In alios misericors, meretur ut in se fauentes sint alij, si quid iniuriarum.

E

Bona

M I M I

Bonarum rerum consuetudo pessima est.

Vilescit quod consuetum esse ceperit. Bonus rebus nihil debet esse charius Charum est autem, quod rarum est.

Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in ceteros omnes pñitur.

Crudelis in re aduersa est obiurgatio.

Consolandus est amicus, non obiurgandus in rebus afflictis.

Cauendi nulla est dimittenda occasio.

Nunquam satis caueris Aliquando nocendi est omit-
tenda occasio, cauendi nunquam.

Cui semper dederis, ubi negas, rapere im-
peras.

Qui assueverit semper accipere, is putat iam sibi
deberi quod datur, adeo, ut si negaris, paratus sit eripere.
Hoc ad principes peculiariter attinet.

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, ut medicus cogatur ad
duriora remedia descendere, nempe sectionem, aut vsio-
nem, & similia.

Cuius mortē amici expectant, vitam oderunt.

Eius vita sit inuisa oportet, cuius amici mortē optant.

Cum inimico nemo in gratiam cito redit.

Non est statim fidendam inimico. Facile dissoluitur
beneuolentia, at non facile sarcitur. Et ira omnium tar-
dissime senescit.

Citius venit periculum, cum contemnitur.

Magis nocet periculum his, qui negligunt, quam qui
exercent. Casta

P V B L I A N I.

Casta ad virum matrona parendo imperat.

Pudica vxor hoc impetrat obsequio suo, vt quicquid velit, faciat maritus, & magis impetrat, cum obsequitur, quam cum exigit.

Cito ignominia fit superbi gloria.

Arrogantiam semper sequitur infamia, qui insolenter petitur gloria, incidit in ignominiam.

Consilio melius vincas, quam iracundia.

Ira præceps est, prudentia sedata. Hac citius efficitur quæ vole, quam violentia & ferocitate.

Cuius dolor remedium est patientia.

Omnis dolor lenitur patientia, Alia alijs malis sunt remedia. At patientia commune malorum omnium est lenimentum.

Cum vitia profunt, peccat qui recte facit.

Cum expedit esse malos, tum nocet esse bonos. Et cum premium est malefactoris, tum benefactoris poena est.

Contemni est leuius, quam stultitia percuri.

Satius est contemni ob virtutem, quam stultum quidam agere.

Comes facundus in via pro vehiculo est.

Et hic versus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus con-
fabulator facit, vt non sentias viæ tedium, perinde ac si
vehiculo porteris.

Cito improborum læta in perniciem cadunt.

Non est diuturna improborum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accusare vitam suam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quàm par est, plus vult quàm licet.

MI MI

Hunc versiculum adscripsi ex Cælio. Cui plus per-
mittitur, quam æquum est, is plus sibi sumit, quam opor-
tet. Hoc conuenit in Tyrannos & uxores.

Discipulus est prioris, posterior dies,
Quotidiana rerum experientia reddimur pruden-
tiores.

Damnare est, obiurgare, cum auxilio est
opus.

Cum amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare
non est officiosum, sed damnare est. Primum eximendus
est calamitati, postea obiurgandus, quod sua culpa in eam
inciderit.

Diu apparandum est bellum, ut vincas celerius.

Qui in aggrediendo nimium properant, aliquando
tardius conficiunt. Mora in apparando, non dispendium
est, sed lucrum ad negotium cito conficiendum.

Dixeris maledicta cuncta, cum ingratum
hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in se complectitur. Nullum
igitur conuicium dici potest contumeliosius. Versus est
Trochaicus.

De inimico ne loquere malum, si cogites.

Si cogitas nocere inimico, caue loquaris male, cauebit
enim ille. Stultum est enim maledicere. Nam si amicus
est, inique facis, si inimicus, minus illi nocbis.

Deliberare utilia, mora est tutissima.

Tutissimum est esse lentas consultationes. Nam præ-
cipitata consilia, plerumque sunt inauspicata.

Dolor decrescit, ubi quo crescat, non habet.

Cum

P V B L I A N I.

Cum malum venerit ad summum, tum necesse est,
et fiat remissius.

Dediscere flere scerninam, est mendacium,

Id est, scemina nunquam hoc dediscet.

Discordia fit charior concordia.

Amantium ire, amoris redintegratio est.

Deliberandum est diu, quod statuendum
est semel.

De quo non potes nisi semel statuere, veluti de ma-
trimonio, de sacerdotio, de hoc diu deliberandum est, pri-
usquam aggrediaris.

Difficilem oportet habere aurem ad crimina.

Ne facile credas accusanti quempiam.

Dum vita grata est, mortis conditio opti-
ma est.

Tum optimum est mori, cum adhuc dulce est vivere.

Damnum appellandum est, cum mala fama
lucrum.

Lucrum cum iactura fame, damnum est, non lucrum.

Ducis in consilio, posita est virtus militum,

Frustra sunt fortes milites, ni Ducis prudētia regātur.

Dies quod donat timeas, cito raprum venit.

Quod subito contingit, subito auferre solet fortuna.

Dimissum quod nescitur, non amittitur.

Non est damnum, quod non sentis.

Etiā innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis sepe mentiuntur & innocentes, adacti
cruciatu.

Etiā peccato recte præstat fides.

M I M I

Adeo seruanda est fides, vt etiam malis in rebus
aliquando prestanda sit,

Etiam celeritas in desiderio mora est.

Cupienti etiam festinatio ridetur mora.

Ex vitio alterius, sapiens emendat suum.

Ex alienis erratis sapiens colligit, quid sibi sit cauendum.

Et deest & superat miseris cogitatio.

Deest, quia non vident, quo pacto possint mederi malis,
& superest, quia intelligunt, quid debuerint cauere,
sed sero.

Etiam obliuisci quod scis, interdum expedit.

Quedam huiusmodi sunt, vt sint dediscenda. Legi
poterat, & quod sis, vt sit sensus: Expedit aliquoties me-
minisse magis, quid praesens tempus & res postulat, quam
sua dignitas.

Ex hominum quaestu, facta fortuna est Dea.

Studium lucri facit, vt fortuna credatur esse Dea,
quae faueat. Aut ex quaestu, id est, querimonia, nam illi
imputant, si quid acciderit aduersi.

Effugere cupiditatem, regnum est vincere.

Vincere auaritiam, aut iram, plus est quam regnum.

Exuli vbi nusquam domus est, sine sepulchro est tanquam mortuus.

Opimor ita legendum.

Cui nusquam domus est, sine sepulchro est mortuus.

Id est, exul, qui nusquam habet domum, perinde est,
vt mortuus insepultus, aut, cui non est sepulchrum.

Et 111.

P V B L I A N I.

Etiā qui faciunt, odio habent iniuriā.

Nolunt sibi fieri iniuriā, nec ijs, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato decet.

Irato non est danda occasio nocendi, sed potius adiū-
menda.

Exilium est patriæ denegare se pati, Vel:

Se denegare patriæ, exilium est pati.

Sic enim versiculum hunc mutauimus: Qui latet &
non versatur in Republica, is sua sponte exul est.

Etiā capillus vnus habet vmbra[m] suā.

Nil tam est minutum, quod non possit aliquid.

Eheu quam miserum est, fieri metuendo
senem.

Miserrimum est consensescere metu mali, quod non
dum aduenierit.

Etiā hosti est æquus, qui in consilio habet
fidem.

Qui sequitur quod distat fides, non quod dolor, in
etiā hostibus erit æquus.

Excelsis multo facilius casus nocet.

Ex alto cadentibus periculosior est ruina. Ita peri-
culosius deiciuntur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quo se seruet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod se seruet, qui fi-
dem, nihil habet, cui se seruet.

Fortuna cum blanditur, captacum venit.

Insidiatur fortuna cum blanda est. Ita tum maxi-
mè habenda est suspecta, cum maximo prospera est.

Fortunam citius reperias, quam retineas.

M I M I

Difficillimum est retinere fortunam, ne mutetur. Et
malor virtus est tueri parta, quam parare.

Formosa facies, muta commendatio est.

Fauetur enim formosis, etiam si nihil dicant.

Frustra rogatur, qui misereri non potest.

Qui non potest mollescere precibus, quid opus est
hunc rogare.

Fraus est accipere, quod non possis red-
dere.

Dolus est, accipere beneficium à quopiam, cui non
possis tantundem reddere.

Fortuna nimium quem fouet, stultum facit.

Magna felicitatis comites sunt, stultitia & arro-
gantia.

Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.

Qui detrectat iudicium, indicat se sibi male consci-
um esse.

Fœlix improbitas optimorum est calamitas.

Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitate
& malo optimorum.

Feras, non culpes, quod mutari non potest.

Hic versus nominatim citatur à Gellio. Quod mu-
tari, corrigiq; non potest, id tacite ferendum est, non vi-
superandum.

Futura pugnant, vt se superari sinant.

Sic instant futura mala, vt tamen vinci vitariq; pos-
sint prudentia.

Furor fit, læsa sæpius patientia.

Et hoc carmen citatur à Gellio: Lenescum sapius
propono.

P V B L I A N I.

prouocantur, tandem irritati, grauius irascuntur, quia
rarius & serius commouentur.

Ficta cito ad naturam reciderint suam,
Simulata non diu durant. Et iuxta Placum.

Naturam expellas furca, tamen usq; recurret.

Fidem qui perdit, nil potest ultra perdere.

Omnia perdidit, qui fidem perdidit.

Facilitas animi ad partem stultitiæ rapit.

Facile adducitur ad vitia, qui facilis est animo, ut
Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem sexagenarius
nouus factus est maritus.

Fides ut anima, unde abiit, nunquã eo redit.

Ut vita semel amissa nunquam reuertitur, sic & fi-
des iuxta illud: Qui semel scurra, nunquam bonus pater
familias.

Fidem nemo vnquam perdit, nisi qui non
habet.

Pecuniam non perdit, nisi qui habuit. At fidem is
dicitur perdidisse, qui habuit, id est, qui perfidus fuit.

Fortuna obesse nulli contenta est semel.

Nullam malum venit sine incurso alterius mali.

Fulmen est, ubi cum potestate habitat ira-
cundia.

Versus est Trochaicus. Potens cum irascitur, ful-
minat, non irascitur.

Frustra cum ad senectam ventum est, repe-
tes adolescentiam.

Et hic Trochaicus est. Non licet reiuuescere. Pro-
inde seni tractanda sunt senilia.

MI MI

Falsum maledictum, maleuolum mendacium.

Qui conuitiatur & mentitur, is maleciose mentitur. Foeminae naturam regere, desperare est omnium.

Omnes desperant se posse regere mulieris ingenium.

Fer difficilia, vt facilia leuius feras.

Exerce te rebus difficilioribus, vt alia facilius feras.

Fortuna nulli plus quam consilium valet.

Consilium plus efficit, quam felicitas.

Fortuna vitrea est, quae cum splendet, frangitur.

Vitrum eum maxime lucet, tum facillime frangitur.

Ua splendidissima fortuna minime durabilis est.

Feras quod laedit, vt quod prodest perferas.

Vt potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidiosum, nisi lateat. Ergo dissimulanda est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hunc versum addidi ex Gellio. Esse frugalem, rumor quidem bonus est, sed infelix, & parum vulgo laudatus, cui profusio magis placet. Nisi maioris miseriam accipere pro penuria, sic inopia. Nam tum erit sensus: Qui laudatur frugalis, is non laudetur. Tertius sensus argutissimus est: Frugalitas est parsimoniae vitium, sed sub honesto laudatque nomine.

Graue prauiudicium est, quod iudicium non habet.

PUBLIANI.

Post præiudicia sequuntur iudicia, in quibus excutiuntur præiudicia. At graue est illud præiudicium, quod non sequitur aliud iudicium, sed ipsum iudicij loco est: Veluti si Princeps præ se ferat animum inimicum in quempiam, nullus est iudex, qui secus ausit iudicare.

Grauißima est probi hominis iracundiã.

Vir bonus, et tardior est ad iram, ita grauius irascitur, si victa sit illius bonitas.

Grauis animi poena est, quem post factum poenitet.

Magnam poenam dedit, quem poenitet facili.

Grauis animus dubiam non habet sententiã.

Vir constans certa habet consilia.

Graue est malum omne, quod sub aspectu latet.

Malum illud est immedicabile, quod pretextu bonæ rei personatum est. Nam hic aspectum vocat personam.

Grauius nocet, quodcumq; in expertum accidit.

Noua mala grauius dolent.

Grauior inimicus, qui latet sub pectore.

Affectus viciosus maxime nocet homini, at is latet sub pectore, nec potest excuti.

Grauißimum est imperium consuetudinis.

Consuetudo plane tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis, adeo ut stultißima quæq; si semel inoleuerint, reuelli non possint.

Graue crimen, etiam cum dictum est, leuiter nocet.

Veluti

M I M I

Veluti si quis apud Anglos, vel ioco roget aliquem
proditorem, non caret periculo, ob odium criminis.

Heu quam difficilis est gloriæ custodia.

Fama honesta facillimè contaminatur, & difficilior
est eam tueri, quàm parare.

Homo extra corpus est suum, cum irascitur.

Non est apud se, quisquis irascitur, Respondit illi su-
periori. Absenti loquitur, qui cum irato litigat.

Heu quam est timendus, qui mori tutum putat.

Qui mortem contemnit, is vehementer est timendus,
propterea quod alienæ vitæ dominus est, quisquis suæ con-
temptor est.

Homo, qui in homine calamitoso est miserie-
cors, meminit sui.

Intelligit enim sibi posse accidere, ut sit opus auxilio,
versus est Trochaicus.

Est honesta turpitrudo, pro bona causa
mori.

Gloriosa est infamia, vitam impendere iustitiæ. Et
hic Trochaicus est.

Habet in aduersis auxilia, qui in secundis
commodat.

Et hic Trochaicus est. Qui cum feliciter agit, alijsq;
subuenit, huic alij subueniunt in rebus aduersis.

Heu quam miserum est ab illo lædi, de quo
non possis queri.

Et hic Trochaicus est. Durum est lædi, vel ab amico,
vel a potente, quod queri de altero, non est honestum, de
altero non est tutum.

Homi.

P V B L I A N I.

Hominem experiri multa, paupertas iubet,
Paupertas ingeniosa est, & artium repertrix. Et in-
genium mala saepe mouent, iuxta Nasonem.

Heu dolor, quam miser est, qui in tormento
vocem non habet.

Et hic Trochaicus est. In tormentis rerum exquiri-
tur. At quidam ita torquentur, vt non audent rerum di-
cere, scientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quam poenitenda incurrunt homines,
uiuendo diu.

In longa vita multa accidunt, quæ nolis. Hic quoq;
Trochaicus est.

Habet suum venenum blanda oratio.

insidiosa est blandiloquentia, & melle litum vene-
num.

Homo toties moritur, quoties amittit suos.

Orbitas mors quædam est.

Homo semper in sese aliud fert, in alterum
aliud cogitat.

Hic est iambicus Tetrameter. Nemo non est dissi-
mulator.

Honestus rumor, alterum est patrimonium.

Tantumdem fere valet honesta fama, quantum pa-
trimonium.

Homo nescit, si dolore fortunam inuenit.

Non sentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honeste seruit, qui succumbit tempori.

Honestum est seruire tempori, & cedere fortunæ ad
tempus.

Homo

M I M I

Homo vitæ commodatus, non donatus est.

Vita datur ad tempus, et qui dedit, exigit suo iure
quandocumq; velit,

Hæredem scire, vtilius est quàm quærere.

Quidam codices habent ferre, pro scire. Satiùs est ferre
qualemcumq; hæredem, quàm nullum habere. Si legas
scire, sensus est: Præstat habere liberos, quibus tua relin-
quas, quàm circumspicere alienos, quibus tua relin-
quas.

Hæredis fletus, sub persona risus est,

Hic quoq; versus citatur à Gellio. Fletus hæredis, est
risus personatus, id est dissimulatus. Gaudet enim etiam si
flect.

Habent locum maledicti, crebriæ nuptiæ.

Vulgus male sentit de muliere læpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat superior.

Quod principes peccant, id recidit in malum p. b. s.

Inimicum vltisci, vitam accipere est alteram

iucundissima res est vindicta, & velut altera vita.

Primum vitam tuetur suam, deinde capit voluptatem ex
plene.

Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

Odiū effugere non possumus, ne quis nos merito
oderit, id cauere possumus.

Inuitum cum retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quo magis retines, hoc
magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cum in lignum rogas.

Seruile est, supplicem esse homini indigno. Lædi-
tur enim ingenuitas.

Annula

PUBLIANI.

In nullum avarus bonus, in se pessimus.

Nulli benefacit avarus, se vero etiam scrutatur custodia rerum suarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum est beneficium, quod statim prompteq; datur egenti.

Instructa inopia est, in diuitijs cupiditas.

Cupere cum abundes, inopia quædam est, non expectata, sed instructa & onusta, quasi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui dissimulat peccatum, is inuitat, ut iterum peccetur.

Lucundum nihil est, nisi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non parit satietatem, nisi varietate conditur.

Ingenuitas non recipit contumeliam.

Generosi & ingenui amini est, negligere contumeliæ. Aut sic: Generosus animus impatiens est contumeliæ.

Impune peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè sic legendum est: impune peccat cum quis peccat charior. Aut: Impune peccat, cum quis peccat rarius.

Ingratus vnus, miseris omnibus nocet.

Vnius hominis ingratitude facit, ut nec gratis succurratur cum egent.

In miseri vita, nulla contumeliæ est.

Hoc carmen reperi variegatum. Et haud scio an recte diuinari. Non videtur contumeliæ quam facias in hominem malum & infelicem. Nisi sic maui: in vitia miseri

M I M I

miseri contumelia est dicere, id est, contumelie genus est
insectari vitia hominis miseri, qui magis eget consolatione
Inopiae parua delunt. auaritiæ omnia.

Videtur hic versus deprauatus. Nam in controuer-
sijs Seneca citat huiusmodi Publij carmen :

Luxuriæ desunt multa, auaritiæ omnia.

Quamquam hic quoq; versus constabit, si legas: De-
sunt parua, siue pauca, quod ego malim. Multa desiderat
pauper ad vitæ usum, sed auarus magis eget, qui nec id ha-
bet, quod habet.

Ita amicum habeas, posse vt fieri inimicum
potes.

Et hic citatur à Gellio. Sic ama tanquam osurus,
ita confidas amico, vt si fiat inimicus, non multum possit
ledere. Gellius hanc sententiam Chiloni, Cicero in Lelio
adscribit Bianti.

Inuidiam ferre, aut fortis, aut felix potest.
Fortunati negligunt inuidiam, at fortis contemnit
In amore mendax semper iracundia.

Eadem est sententia, quam ante dixit. Amans ira-
tus multa mentitur sibi.

Inuidia tacite, sed minure irascitur.

Inuidia habet iram suam, sed dissimulatam & mi-
nutam, hoc est, de re nibili.

Iratum breuiter vites, inimicum diu.

Ira statim subsidit, odium diuturnum est. Odit au-
tem quisquis est inimicus. Ab hoc igitur diu cauendum
est, imò semper, Hoc ipsam admonet sapiens Hebræus, ab
hoste reconciliato esse cauendum.

Inimicus

P V B L I A N I.

Iniur iarum remedium est obliuio.

Vindicta non medetur iniurijs tibi factis, sed obliuio
optime.

Iracundiam qui vincit, hostem superat
maximum.

Trochaicus est. Fortissimi enim est iram suam vince-
re. Hoc Alexander ille magnus orbis domitor non potuit.

In malis sperare bonum, nisi innocens,
nemo solet.

Et hic Trochaicus. Bona conscientia facit, ut in
malis speremus superos auxiliaturos.

In vindicando criminosa est celeritas.

Quidam habent in iudicando. Ne sis præceps, vel
ad plionem, vel ad iudicandum.

Inimicum quamuis humilem, docti est
metuere.

Sapientis est, non contemnere hostem, quantumuis
humilem. Potest enim per occasionem nocere.

In calamitoso, risus etiam iniuria est.

Miseri risu etiam offenduntur. Et quibus res sunt mi-
nus secunde, ad suspicionem mali rapiunt etiã casu dicta.

Iudex damnatur, cum nocens absoluitur.

Cum absoluitur nocens, tum iudex nõ innocens sit oportet.

Ignoscere humanum, vbi pudet cui igno-
scitur.

Non ignoscendum est, nisi poeniteat facti.

In rebus dubijs plurima est audacia.

Forte legendum est plurimum, vel plurimi. Multum
valet audacia, cum res est dubia, hoc est periculosa.

M I M I.

Illo nocens se damnat, quo peccat die.

Quisquis admittit scelus, ilico sibi damnatus est in
dice conscientia, etiamsi iudex nemo pronunciet.

Ita crede amico, ne sit inimico locus.

Idem dixit antea. Ita amicum habeas, &c.

Iratus, etiam facinus consilium putat.

Qui irascitur, etiam scelus putat iudicio recteq; fieri.

Improbe Neptunum accusat, qui iterum
naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio. Qui semel expertus, iterum exa-
ponit se periculo, impudenter accusat fortunam. Est au-
tem & hic Trochaeus Tetrameter.

Loco ignominiae est apud indignum di-
gnitas.

Honor commissus indigno, non honestat eum, sed ma-
gis dedecorat.

Laus ubi noua oritur, etiam verus amit-
titur.

Si iterum recte facies, efficies, ut superiori de te fa-
me fidem habeant homines.

Laeso doloris remedium, inimici dolor.

Suum malum minus sentit, qui potest elasci.

Leuis est fortuna, cito repolcit quae dedit.

Fortuna inconstans, statim repetit & aufert, si
quid dedit.

Lex vniuersi est, quae iubet nasci & mori.

Neceffitas nascendi & moriendi, neminem non com-
plectitur.

Lucrum sine damno alterius fieri non potest.

aus

PUBLIANI,

Vnius lucrum damnum est alterius. At non item
in rebus animi.

Lasciuia & laus nunquam habent concor-
diam.

Intemperantia semper obnoxia est infamiae.

Legem nocens veretur, fortunam innocens.

Innocens, etsi non veretur leges et nocens, tamen ti-
met fortunam, qua nonnunquam opprimit innocentem.

Luxuriae desunt multa, auaritiae omnia.

Hunc versum Seneca citat in controuersijs. Multis
eget profusor, auarus eget omnibus. Illi multum est opus,
qui multum absument, huic nihil est satis, cum sit insatiabilis.

Malignos fieri, maxime ingrati docent.

Ingrati faciunt, et qui benigni fuerint, contrarius
docent. Hos enim malignos vocat, id est, parcos.

Multis minatur, qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriam ab eo, qui vni fecerit.

Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.

Molesta est mora in omni re, tamen ea nos reddit sa-
pientes, ne quid agamus temere aut inconsulto.

Mala causa est, quae requirit misericordiam.

Innocentia non eget misericordia, sed equum deside-
rat iudicem. At cum fiducia rei tota est in misericordia iu-
dicis, pessimam habet causam.

Mori est felicitis, antequam mortem inuocet.

Ille feliciter moritur, qui cum moritur, dum adhuc
iucunda est vita, ac nondum huius tedio mortem optat.

Quidam codices pro felicitis habent felicis.

Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.

M I M I

Durum est, cum non licet loqui quod velis. Nam illi
multo minus licebit facere, quæ velis, si loqui non licet.

Misererrima est fortuna, quæ inimico caret.

Felicitas incitat inimicitias. Ergo cui nullus inui-
det, is miserrimus sit oportet.

Malus est vocandus, qui sua causa est bonus.

Qui benefacit, conimodi sui causa, is malefacit.

Malus ubi bonum te simulat, tunc est pessimus.

Disimulata malitia pessima est.

Metus cum venit, rarum habet somnus locum.

Timor abigit somnum. Aut non est dormitandum
in periculo.

Mori necesse est, sed non quoties volueris.

Aliquando optant mortem homines, cum mori non
possint.

Male geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parum est firmum.

Mortuo qui mittit munus, nihil dat illi,
demit sibi.

Olim solebant inferias exhibere mortuis. Hoc perit
vixis, & nihil accepit mortuus. Trochæus est.

Minus est quam servus, dominus qui ser-
uos timer,

Infra servos est, qui servos suos timet, nempe male
sibi conscius.

Magis hæres verus nascitur, quam scribitur.

Filius nascitur heres, heredipeta scribitur.

Malo in consilio, foeminae vincunt viros.

In rebus malis plus sapiunt foeminae, quam viri.

Malæ

P V B L I A N I.

Mala est voluptas, alienis adsuescere.

Dulcis cibus alienus, sed fœda voluptas est adsuescere alienis.

Magno cum periculo custoditur, quod multis placet.

Trochaicus est. Difficile est seruare, quod expetunt multi, veluti pecuniam, aut formosam uxorem.

Mala est medicina, ubi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura est, velut quæ membrum aufert.

Mala naturæ, nunquam doctrina indigent.

Ad mala vel citra doctorem sumus idonei, virtus discitur.

Miseriam nescire, est sine periculo viuere.

Qui sine periculo riuir, is feliciter riuir Vita tuta, quamuis humilis, felicissima est.

Male viuunt, qui se semper victuros putant.

Semper enim prorogant in crastinum, si quid est voluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam excusant conuiuium interpretatione, atque ita magis irritant.

Male secum agit æger, medicum qui hæredem facit.

Inuitat enim, et occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu sperat, & frustratur leuius.

Mutat se bonitas, cum irrites iniuria.

Boni sunt mali, si prouoces.

M I M I

Mulier cum sola cogitat, male cogitat.

Mulier apud se cogitabunda, aliquid mali voluit
in animo.

Malefacere qui vult, nusquam non causam
inuenit.

Malis nunquam deest occasio malefaciendi.

Maleuolus semper sua natura vascitur.

Etiamsi deest premium maleficij, tamen maleuolus
fruitur sua malitia, & vel gratis malus est.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur pi-
cissim timeat oportet, à quibus timetur.

Male imperando humanum imperium
amittitur.

Summum imperium est bene imperare, id amittitur
male imperando. Siue nullum imperium tam potens, quòd
non amittatur, si tyrannice imperes.

Mulier quæ nubit multis, multis non
placet.

Male audiunt vulgo, quæ sepius mutât maritum, aut in-
felices sunt, aut incontinētes, aut inconstātes, aut morose.

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Nunquam te inuoluas huiusmodi modo, vt te expli-
care non possis. Hunc versum adiecinus ex Aulo Gellio.

Nil agere, semper infelici est optimum.

Qui infortunatus est in rebus gerendis, huic optimū
est in ocio viuere.

Nil peccant oculi, si animus oculis imperet.

Oculos iuculamus, quasi ministrent occasionem malarū
cupidiis

P V B E I A N I.

cupiditatum At animus in culpa est, qui oculis nō imperat

Nīl propriū dūcas, quod mutari possit.

Nīl existimes vere tuū ac perpetuum, quod possit auferri.

Non cito ruina perit vir, qui ruinam timet.

Fortasse sic legendum, vt sit Trochaicus. Non cito perit ruina, qui ruinam praetimet, id est, non facile opprimitur incommodo, qui praecauet incommodum, & non facile opprimitur periculo, qui periculum obseruat.

Nelcis quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus est Tetrameter. Ita ludit tempus & fortuna ne vicissitudo, vt saepe quae putaris optima, sentias maxime nocere, & contra.

Nunquam periculum sine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum est aliquo pacto, si cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam sese explicabit.

Nulla tam bona est fortuna, de qua nihil possis queri.

Trochaicus est. Felicitate semper adiunctum est aliquid incommodi.

Nusquam melius morimur homines, quam vbi libenter viximus.

Ibi mori optimū, vbi iucunde viximus. Trochaicus est.

Negandi causa auaro nunquam deficit.

Qui non dat libenter, semper aliquam inuenit causam, cur non det.

Nimium altercando veritas amittitur.

Moderata disceptatione veritas exentitur, at immoderata

M I M I.

vata perditur id, quod prorsus accidit Sophisticis quibusdam ac rixosis disputatoribus. Hic versus a Gellio citatur

Quotidie damnatur, qui semper timet.

Qui sibi conscius, semper timet supplicium, is quotidie damnatur.

Quotidie est deterior posterior dies.

Semper ætas vergit in peius, hoc est, mores hominum indies magis ac magis degeherant.

Ridiculum est, odio nocentis perdere innocentiam.

Trochaicus est. Stultum est sic odisse peccatum, ut ipse peccet, veluti si quis ob impudicam uxorem veneno tollat adulteram, & sic puniat adulteriū, ut ipse fiat beneficus.

Pars beneficij est, quod petitur, si bene neges.

Quidam ita moleste dant, ut gratiam amittant beneficij. Quidam adeo commodè negant, ut videantur dedisse.

Stultum est timere, quod vitari non potest. Veluti mortem, aut aliud fatale incommodum.

Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.

Suis quisq; ritijs blanditur, eaq; extenuat mutatis nominibus.

Vererem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Et hic refertur ab Aulo Gellio, si finis impunitum peccatum, facis ut iterum libeat peccare.

Tam deest auaro quod habet, quam quod non habet.

Hunc Senarium citat Seneca in controuersis. Auarus non magis vititur suis, quam alienis, utrisq; igitur ex æquo caret.

Cr

P V B L I A N I,

O vita misero longa, felici brevis.

Et hunc refert Seneca. Infelices laborant vita te-
dio. Felicibus mors ante diem videtur accidere. quod vi-
tae tedium non sentiant.

FINIS. Erasmo Roterodamo castigatore,
& interprete.

CHRISTIANI HOMINIS INSTI-
tutum, per Erasmus Roterodamum.

F I D E S.

C R E D O Primus articulus.

C Onfiteor primum ore pio, venerorq; fideli
Mente Deum patrem, vel nutu cuncta potentem.
Hunc, qui stelligeri spaciofa volumina coeli,
Et solidum omniparae telluris condidit orbem.

Et in I E S V M.

II

Eius item gnatum I E S V M cognomine Christum,
Quem Dominum nobis agnoscimus ac veneramur.

Qui conceptus.

III

Hunc Maria afflatu diuini numinis aluo,
Concepit virgo, peperit purissima virgo.

Passus sub Pontio.

IIII

Et graue supplicium immeritus, damnante Pilato.
Pertulit, infami suffixus in arbore, mortem
Oppetijt, tumulatus homo est claususq; sepulchro.
Interea penetrat populator ad infera regna,

Tertia die.

V

Mox ubi tertia lux mæsto se prompserat orbi.

F S

Emera

CHRISTIANI HOMINIS.

Emerfit tumulto, superas rediuius in auras.

Ascendit.

VI

Inde palam ætheream scandit sublimis in arcem.

Illic iam dexter Patri assidet omnipotenti.

Inde venturus est.

VII

Inde olim rediturus, et omnem iudicet orbem.

Et pios pariter, vitaq; et lumine cassos.

Credo in Spiritum S.

VIII

Te quoq; credo fide simili spirabile numen,

Halitus afflatusq; Dei sacer, omnia lustrans.

Sanctam Ecclesiam.

IX

Et te confiteor sanctissima concio, qua gens

Christigena arcano nexu coit omnis in vnum

Corpus, et vnanimis capiti sociatur IESV.

Hinc proprium nescit, sed habet communia cuncta.

Remissionem peccatorum.

X

Hoc equidem in coetu, sancto peccata remitti

Credo, vel ipsi sacro fuerint qui fonte renati,

Vel qui diluerint vltro sua crimina fletu.

Carnis resurrectionem.

XI

Nec dubito, quin exanimata cadauera rursum

In vitam redeant, animas sortita priores.

Vitam æternam.

XII

Vtraq; pars nostri, corpusq; animusq; deinceps

Iuncta simul, vitam ducent sine fine pereunem.

Matrimonium.

Munere coniugij nati hunc prodimus in orbem,

Vsq; adeo pulchri, pulcherrima portio, mundi.

Baptismus.

Mun-

INSTITVTVM.

Munere Baptismi longe felicius idem
Quam prius, in te Christe, renascimur atq; nouamur.

Confirmatio.

Deinde in amore Dei nos confirmatio sacra
Constabit, mentemq; inuisio robore durat.

Eucharistia.

Mysticus ille cibus (Græci dixerunt Synaxin)
Qui panis viniq; palam sub imagine Christum.
Ipsam præsentem vere exhibet, intima nostri
Viscera, cœlesti saginat & educat esca,
Inq; Deo reddit regetos, & reddit adultos.

Pœnitentia.

Si quem forte Deo capitalis reddidit hostem
Noxia, continuo metanea medebitur illi.
Restituet lapsam, rescissaq; fœdera rursum
Sarciet, offensi placabit numinis iram.
Commisi modo pœniteat pigeatq; nocentem,
Isq; volens peragat præscripta piamina culpæ.

Vnctio.

Vnguinis extremi munus nos munit & armat,
Migrantemq; animam per summa piacula tuto
Transmittit patriæ, & superis commendat euntem.

Amor Dei.

Hæc est indubitata fides, cui pectore certo,
Nixus, amabo Patrem super omnia cunctipotentem,
Qui me consideritq; & in hunc produxerit orbem.
Rursus amore pari Dominum complectar IESVM,
Qui nos asseruit, precioq; redemit amico,
Spiritu item sanctum, qui me sine fine benigno

Afflata

CHRISTIANI HOMINIS

Afflatu fouet, atq; animi penetralia ditans.
Dotibus arcanis vitali recreat aura.
Atq; hic ternio sanctus, & omni laude ferendus.
Toto ex corde mihi, tota de mente, suprenus.
Viribus, obsequio, meritoq; coletur honore.
Hunc unum reuerebor, & hoc semel omnis in vno.
Spes mea figetur, hoc omnia metiar vno.
Hic propter sese semper mihi amabitur vnus,
Amor sui.

Post hunc haud alia ratione, ac nomine charus
Ipse mihi fuero, nisi quatenus omnis in illum
Ille mei referatur amor, fontemq; reuisat.

Fuga peccati.

Culpam praeterea fugiam pro viribus omnem.
Praecipue capitale tamen vitauero crimen,
Quod negat, atq; animam lethali vulnerat ictu.
Superbia, Inuidia, Ira.

Ne fastu tumeam, ne vel liuore maligno
Torquear, aut bili rapiar feruente, cauebo.

Gula, Luxuria, Pigrizia.

Ne vel spurca libido, vel insatiabilis alius.
Imperet, enitar, ne turpis inertia vincat.

Auaritia.

Neve vnquam saturanda fames me rexet habendi.
Plus satis vt eupiam fallacis munera mundi.

Fuga malorum hominum.

Improba pestiferi fugiam commercia coetus
Omnia, summo animi conatu, proq; virili.

Studium pietatis.

Atq;

INSTITVTVM.

Atq; huc incumbam neruis ac pectore toto,
Vt magis atq; magis superet mihi gratia virtus:
Augeſcatq; pia diuina ſcientia menti.

Deprecatio.

Orabo, ſuperosq; precum libamine puro
Placare adnitar, cum tempore ſedulus omnis
Tum vero eximie, quoties lux feſta recurret.

Frugalitatis victus.

Frugales epulæ ſemper, menſeq; placebunt;
Sobria mundicies, & auari neſcia luxus.

Ieiunium.

Seruabo referens, quoties ieiunia nobis
Indicit certis Eccleſia, ſancta diebus.

Mentis custodia.

Sancta vt ſint mihi ſecreta penetralia mentis;
Ne quid eo ſubeat ſcœdum me nocenſue ſtudebo.

Lingue custodia.

Ne temere iuret, ne inquam mendacia promat:
Turpia ne dictu dicat mea lingua cauebo.

Manus custodia.

A furto cohibebo manus, nec ad vlla minuta
Viſcatis mittam digitos, & ſi quid ademptum
Cuiquam erit, id Domino properabo reddere iuſto.

Reſtitutio rei forte repertæ.

Id quoq; reſtituam, ſi quid mihi forte repertum eſt.
Me penes haud patiar prudens aliena morari.

Amor proximi.

Nec ſecus atq; mihi ſum charus, amabitur omnis
Proximus, eſt autem (ni fallor) proximus ille.

Quiſ-

CHRISTIANI HOMINIS

Quisquis homo est, at sic, ut amor referatur amici
In CHRISTVM, ritamq; piam, veramq; salutem.
Huic igitur fuerit quoties, opus, atq; necesse,
Sedulo officio corpusq; animumq; iuabo,
Ut mihi succurri cupiam, si forsitan egerem.
Id tamen imprimis præstabo vtriq; parenti,
Per quos corporeo hoc nasci mihi contigit orbe,
Tum præceptor, qui me erudit, instituitq;
Morigerius fuero, ac merito reuerbor honore,
Ac rursus dulcisq; scholæ, studiijq; sodales,
Semper (vbi par est) sincero amplectar amore.
Confessio.

Si quando crimen fuero prolapsus in illud
Protinus enitar, pura ut confessio lapsus
Erigat, aut iusta tergatur noxia culpa.

Sumptio corporis Christi in vita.

At vbi sacrati me ad corporis atq; cruoris
Cœlestes epulas pietasq; diesq; vocabit,
Illæcis manibus metuens accedere, pectus
Ante meam, quanta cura studioq; licebit
Purgabo maculis, virtutum ornabo nitelis.
Morbus.

Porro vbi fatalis iam terminus ingruet zui,
Extremumq; diem cum morbus adesse monebit,
Mature Sacramentis me armare studebo,
Atq; his muneribus, quæ Ecclesia sancta ministrat
Christigenis, reteget confessio crimina vitæ
Sacrificio sumam Christi venerabile corpus.

INSTITVTVM.

Mors.

Quod si ricine propius discrimina mortis
Urgebunt, supplex accersam, qui mihi vite
Oblinat, ac signet sacro ceromate corpus.
Atq; his præsidijs armatus, sicuti dignum est
Christicola, forti ac fidenti pectore, vita
Decedam, bonitate Dei super omnia fretus.

RODOLPHVS AGRICOLA,

Ioanni Agricola suo fratri,

S. D.

Mihil habeo mi frater, quod vel ego aptius tibi pro
nostra necessitudine (vt qui frater sim tuus) afferre
possim, vel tu potius pro tua etate (vt qui prima iuuentute
spacia ingrederis) ex me expectare debeas, quam vt rudē
cung, possim, ea tradā tibi, quibus et eruditione ornatior,
Et vita melior euadas. Idq; dignum studijs tuis, dignum
amore nostro arbitror munus, ea parare tibi, quorum usus
non tempore intercidat, non casibus obnoxius sit. Sed quē
admodum natura perpetuo nos deuinxit pignore, ita illa
quoq; , quae a me accipis, solida proinde sint, perpetuoq; ti
bi adiumento futura. Quod si pulchre apud Poetam ille
monuisse filium videtur, qui inquit :

Disce puer virtutem ex me, rerumq; laborem,

Fortunam ex alijs.

Et ille quidem, cuius omnis conatus pendebat ex for-
tuna, omnis ad fortunam labor dirigebatur, non immerito
virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam haecenus
eis im-

EPISTOLA

eis impendi studijs, quæ vera certissimaq; ad virtutem ducunt via, quæq; in rebus humanis quid expectendū sit, quid fugiendum, quid recte secusue fiat, veluti in speculo conspiciendum nobis considerandumq; proponunt. Cum sint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant institutionē Græcis Latinisq; literis conscripta, egregia imprimis & admirabilis Isocratis ad Demonicum Parænesis mihi videtur. Ea enim suauitas est dicendi, is ornatus, & (vt ita dicam) sculptura orationis, tanta præterea maiestas, ritilitas, decor præceptorum, vt si, quemadmodum pugiles meditados quosdam nodos nexusq; habent, quibus in certamine subitō, vel non cogitantes etiam vtantur: ita nos quoq; oporteat certa quedam, & ad manum deposita vitæ habere præcepta, quæ omnes nostras velut ad filum dirigant actiones, quorūq; tenax infixæ mentibus nostris memoria, recti nos limitem egredi ubiq; retet, hic libellus aptus, vel maxime ad hanc rem atq; accommodatus mihi videtur. Eum itaq; in Latinum sermonem è Græco conuerti, rem scrupulosam conatus, vt numeros quoq; quorum ille fuit obseruantissimus, & schemata, vel (vt nos dicimus) exornationes orationis, quoad possem, imitarer. Per similiter enim eadentia & desinentia, et æquata, et contra posita, et reliquos id genus ornatus, voluitur oratio. Quorū vt studiosus præcipue Georgias Leontinus præceptor ipsius, aliq; ætatis illius Sophistæ fuerunt, ita diligentior ipse, vt secuta ipsum, non affectata viderentur. Hunc ego tibi legendum etiam atq; etiam, & ad verbum quoq; ediscendum censeo, semper velut ante oculos tanquam regulam quandā vitæq; præceptum habendum. Ita fiet, vt non solum instruat os

tuum.

N V N C V P A T O R I A .

tuum, rerum animum quoq; emendat. Quemadmodum enim ad doctrinam præcipuum est, intelligere quæ legas, ita ad virtutem maximum, facere, quæ intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICVM PARÆ
nesis, per eruditissimum virum Rodolphum Agri-
colam è Græco in Latinum sermo-
nem traducta.

IN multis Demonice rebus, multum inuenimus distantes bonorum mentes, atq; malorum cogitationes, multo verò maximum accipere discrimen circa mutuam consuetudinem vitæ. Hi enim præsentibus solum amicos venerantur, alij eos quoq; qui longe absunt, beneuolentia prosequuntur. Ac malorum quidem amicitias, tempus exiguum dissoluit, at bonorum, ne omnis quidem cui tractus extinguit. Quum putè igitur eos, qui gloriam expetunt, quiq; suos eruditioni conatus destinant, bonos & nequaquam malos decere sectari, hanc orationem dono tibi misi, indicium erga te beneuolentiæ, signumq; cum Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos quemadmodum facultatum, ita amicitie quoq; paternæ hereditatem suscipere. Video autem & occasionem nobis conuenientem, & præsentis nos oportunitatem temporis adiuuantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudiri alios adnitor, tu sapientiæ studio adhuc teneris, ego deditos illi recta via deduco. Quicunq; autem adhortatorias ad amicos suos orationes conscribunt, pulchrū illi quidem opus assumunt, non
tamen

ISOCRATIS AD DEMONICVM

Tamen circa id, quod est in philosophia praestantissimum,
 laborant. Qui vero adolescentibus prae monstrant, non ea
 quibus rehentiam in docendo consequantur, sed quo pa-
 eto vita moribusq; industrij fiant, tanto magis, quam illi au-
 dientibus prosunt, quantum interest, quod illi ad sola ipsos
 verba confirment, hi vero ipsorum quoq; facta emendant:
 Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, sed in-
 stitutionem tibi scribentes, pergemus nostri te consilij pa-
 ticipem facere, quas res oporteat adolescentes desiderare,
 Et quae rursus opera vitare, qualibus item hominibus se
 coniungere, Et quomodo suam ipsorum vitam instituere.
 Quicumq; enim vite cursum hoc itinere fecerunt, hi soli ad
 ipsam virtutem ingenue adire poterunt, qua non res ho-
 nestior, non constantior est ulla. *Pulchritudo* enim vel pa-
 letudine perit, vel tempore flaccescit. *Diuitiae* vitiorum
 sunt potius, quam integritatis ministrae, facultatem nem-
 pe desidie prebentes, et ad voluptate iuuenes excitantes.
Robor. Robur prudentiae coniunctum profuit, sine illa vero se-
 pius cum, qui id habet, offendit, et corpora quidem eo-
 rum, qui se exercent, adornat, industriam vero mentis ob-
 seurat. Virtutis autem possessio, quorum bona fide men-
 tibus ipsa coaluerit, sola consenscit, diuitijs porior, rti-
 liorq; generis splendore, quaeq; fieri nequeunt ab alijs, illa
 suis viribus subdens, Et multitudini metuenda constanter
 exspectans. Desidiam dedecus, Laborem laus comitatur.
 Hoc cognitu persfacile est ex gloria certaminu Herculis,
 operumq; a Theseo gestorum, quibus morum praestantia
 tantum laudis insigne operibus adiecit, ut omnium tem-
 porum

PARÆNESIS.

Porum posteritas, rebus quas gesserunt, offundere nequiverint obliuionem. Sed & tu quoque memor patris tui viuendi sectæ, nonne habebis pulchrum ac domesticum eorū, quæ à me tibi dicentur, exemplum? Neg. enim parui virutem faciens, neque socordia deditus egit ætatem, sed corpus laboribus exercebat, animo periculum subibat, neque extra modum diuitias expetebat, sed presentibus quidem fruebatur bonis, veluti mortalis, gerebatque curam futurarum, veluti immortalis. Neg. enim contemptè vitam instituerat, sed elegans erat & magnificus simulque expositus amicis. Impensus laudabat officio ipsum prosequentes, quàm generis sibi necessitudine deuinctos. Peruadebat enim multo ad amicitias efficaciorē esse naturam legē, mores genere, electionem necessitate. Tempus in præsentia nos deficeret, si omnes illius actiones enumerare pergamus, exacteq; de illis nobis alio erit loco differendum. Nunc signum quoddam Hipponici sustulimus nature, ad quam velut exemplar vitam formes oportet, legemque tibi mores illius putes, & imitatore te amulumque virtutis paternæ præbeas. Turpe namque fuerit pictores pulcherrima queque exprimere animantium, & liberos non imitari industriam parentum. Existimes autem nullum ita pugilem contra aduersarios suos decere meditari, sicut te considerare, quo pacto cum patris tui ratione viuendi decertes. Fieri autem non potest, ut animum quisquam taliter formet, nisi multis ante honestisque præceptis fuerit expletus. Corpora namque moderatis laboribus, animus verò honestis actionibus roboratur. Experiō

ISOCRATIS AD DEMONICVM

igitur breuiter ea tibi exhibere, quibus obseruandis in vita plurimum mihi videaris virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud homines consequuturus.

Primum quidem pie diuina colas, non solum sacrificans, verum etiā quod iuraueris praestans, illud enim affluentium opum est signum, hoc morum probitatis indicium. Numen venerare semper quidem praesertim quod ciuitas, sic enim simul videberis sacra Deo facere, legibusq; obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere se tibi roles, ex te progenitos.

Fac ha fac, pia.
Firma exercitationibus te corporis, non iis, quae roborari, sed quae sanitati conducunt. id assequeris, si desinus laborare, tolerando adhuc labori sufficiens. Neq; in risum procliuus esse relis, neq; in verba confidens: illud enim stulti est, illud furentis. Quae factu turpia sunt, ne dictu quidem putes honesta.

Non tristis, sed cogita, benedus.
Fac asuescas non tristis esse, sed cogitabundus. Propter illud enim ferox, propter hoc prouidus esse crederis.

Officia adeo, la sententiam.
Putes in primis te decere modestiam, pudorem, iusticiam, temperantiam. Istus enim omnibus contineri probitas adolescentum videtur.

Neq; latiturum te, si turpe quidpiam feceris, speres, et enim alios cales, te ipsum tamen conscium habebis.

Deum

PARÆNESIS.

Deum time, parentes honora, amicos reuerere, legibus obedi, voluptates sectare gloriæ iunctas, oblectatione enim cum honestate nihil est melius, sine illa vero nihil est peius,

oblectatio cum honestate

Obtrectationes deuotes, tametsi fuerint falsæ, vulgus enim veritatem ignorat, opinionemq; potius spectat.

Vulgus ignorat veritatem

Sic facito cuncta veluti neminem delaturus, tametsi enim parumper occultes, postea tamen detegèris.

Plurimum tibi opinionis adiunges, si appareat ea te non facere, quæ si fuerint ab alijs facta, reprehendas. Si cupide didiceris, multa quoq; discas, quorum habes doctrinam, ea meditationum custodias curis, at quæ nescis, ea præceptis adiunge doctrinis.

Aequè namq; turpe est, cum qui rtilem audit orationem, non addiscere, et cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitæ odium studio percipiendæ eruditionis impende, sic enim difficulter ab alijs muenta, facile tibi percipere contingit.

Putam multitudinem præceptionum multis opibus esse potiore, istæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Nec pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile se aliquid docere profitentur. Turpe namq; fuerit mercatores tantâ transire maria, quo cumulatiores suas opes efficiant, adolescentes vero ne terra quidem sustinere possunt.

ISNOCRATIS AD DEMONICVM

proficisci aliquo, quatenus meliorem suam faciant mentem.

*Moribus comis,
Verbis affa-
bilis*

Moribus fac ut sis comis, verbis autem affabilis. Est autem comitatis benigne obuius appellare, affabilitatis familiariter cum ipsis verba communicare.

*Benignus
intra cum
ceteris.*

Benignum te praebeas cunctis, optimis autem utaris, sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neq; crebro conuenias eosdem, neq; diu cum eis agas de eisdem. Satietas est enim omnium.

Exerce spontaneis te ipsum laboribus, ut adactus quoq; perferre queas.

A quibus turpe est animum vinei, eorum omnium temperantiam exerce, lueri, irae, voluptatis, doloris. Id autem continget, si lucrum putaueris id, quo gloriam augeas, non quo diuitijs addas.

In ira, si talis sis aduersus peccantes, quales delinquenti tibi alios esse velles. In iucundis, si turpe putaueris, seruis te tuis imperare, voluptatibus vero seruire, in aduersis, si alienas respicias calamitates, tibiq; quod homo sis, in memioriam subinde deducas.

Verborum magis, quam pecuniarum deposita tuere, decet namq; viros iure iurando se fidioliores praestare.

Consentaneum puto, perinde malis non credere, quema admodum fidem bonis habere.

Que nolis efferrī, nemini dixeris, nisi tantundem expediat ea tacere, & tibi dicenti, & illis qui audierunt.

Iusiurandum adactum, propter duas accipito causas, vel ut te ipsum turpi crimine exoluas, vel ut amicos tuos in

agnis.

PARÆNESIS.

magnis periculis serues, pecuniarum autem gratia nullum
numen iuraueris. Videberis enim alijs peierare, alijs pe-
cuniarum cupidus esse.

Nullum fac amicum nisi exploraueris ante, quo pa-
cto prioribus sit vsus amicus, Spera namq. ipsum erga te
futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tarde fias amicus, factus autem, da operam, ut perma-
neas, tantundem enim dedecoris est, & nullum amicum
habere, & crebros subinde amicos mutare.

Neg. cum damno amicos probes, nec inexpertus ip-
forum esse velis. Hoc autem facies si & cum nullius indi-
geas, te similes indigere, & illa quæ vulgari nihil refe-
rat, veluti occultanda concedas, deceptus enim opinione
nihil offendes, non deceptus, mores illorum rebus fictis
uosces. Amicos proba, & ex ritæ aduersitate & ex peri-
culorum societate. Aurum enim igne perspicimus, amicos
vero inter aduersa cognoscimus.

Amicis hoc pacto rteris commodissime, si non ut ab
eis rogeris, expectes, sed pollicens ultro ipsius in tempore
succurras.

Aequè putes turpe, & ab inimicis superari iniurijs,
& ab amicis superari beneficijs. In familiaritate proba
non solum malis tuis indolentes, verum etiam bonis non
invidentes. Multi enim, qui cum in felicibus morerent, pro-
peritatis illorum inuidia torquentur.

ISOCRATIS AD DEMONICVM

Absentium amicorum fac memineris apud presentes, ut rationem etiam istorum quoque absentium habere videaris.

Circa restitum elegans, non splendidus esse velis. Est autem elegantis quidem magnificum, splendidi vero esse profusum. Ama rerum non immensam possessionem, sed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarum studio occupatos, atque ijs quæ habent, uti nescientes. Simile namque contingit illis, quod equum possidenti bonum, et equitare nescienti.

Adnitere diuitias tibi, pecunias scilicet atque possessiones apparare. Sunt autem pecuniæ illorum, qui recte ipsis frui sciunt, possessiones, qui ipsis uti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob causas, ut et magnum aliquod damnum resarcire, et amicis probis laborantibus possis opem ferre, ad reliquum vitæ usum non plus æquus, sed moderate ista concupisce,

Amplere equidem præsentia, quærasque meliora. Nulla calumitatem exprobraris, communis enim est fortuna et futurum incertum.

Bonis benefac, honestus enim thesaurus est gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis benefacias, simile tibi continget, quod qui alienos canes pascunt. Illi enim dandi sicut temere occurrenti allatrant, mali quoque eos qui profunt, sicut qui nocent, similiter offendunt.

Adulantes aduersare, perinde atque fallentes, utriusque enim

cum

PARÆNESIS.

eum eis fides habetur, iniuria afficiunt eos, qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos, qui ad pessima gratificantur, non habebis unquam, qui tibi ad ea quæ sunt optima sequendum obsistant.

Comem te præbeas eis, quibus cum conuersaris, & non insolentem, Superborum enim fastum rix serui quoq; perferrent, at morum comitatem cuncti benigniter accceptant.

Eris autem comis, si neq; iurgator sis, neq; implacidus, neq; cum omnibus contendas, neq; iræ eorum, cum quibus agis, celeriter occurras, neq; si iniuste quidem fuerint irati, sed effervescentibus concedas, deinde ipsos ubi relanguerit ira, reprehendas, neq; inter ridicula serijs, neq; inter seria ridiculis gaud eas. Intempestiuum enim ubiq; est molestum, Neq; ingrate gratiam in eas, quod multis euenit, qui faciunt quidem, sed egrè tamen amicis inserviunt. Neq; cupidus fueris, vel culpandi, quia graue est, vel castigandi, quia est acerbum.

In primis caue tibi à potandi consuetudine, quod si quando tulerit tempus, ante ebrietatem surge, cum fuerit mens uino corrupta, patitur idem, quod currus solent, qui suos effuderunt aurigas. Illi namq; nullo ordine (suis destituti rectoribus) feruntur, animus quoq; plura peccat ratione subuersa.

Immortalia sentias, magnitudinē animi præ te ferendo, mortalia uero moderate præsentibus perfruendo.

Tanto modestiam meliorem inmodestia putes quam

ISOCRATIS AD DEMONICVM

tum est, quod alia quidem omnia peruersa facta, lucri sunt eis, qui illa admittunt. Sola autem immodestia damno afficit eam habentes. Plerumque enim quos verbis offendunt, illis rebus poenas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippe de ijs prædices apud illos, qui sunt renunciaturi. Principium enim amicitie laus est. Inimicitie vituperium.

Quum consulis, præterita sumas in exemplum futurorum, latens enim ex eo, quod apertum est, expeditissime poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter verò confice quod decreuisti. Optimum puta contingere nobis à Deo prosperitatem, à nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus libere proloqui te pudet, visque cum amicis aliquibus de eis communicare, verbis velut de alieno negotio utere. Sic enim ex illorum sententiam nosces, teque ipsum haudquaquam manifestum reddes.

Quum super tuis rebus aliquem in consilium tibi adsumes, considera primum, quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim male administravit suas, nunquam bene consulet in aliens.

Ita poteris maxime ad consulendum excitari, si calamitates, quas adfert temeritas, spectes. Sanitati namque tunc præcipue curam habemus, cum valetudinis aduersæ dolorem recordamur.

Regum imitare mores, illorumque vitæ rationem sectare, videberis enim amplecti illos, vel emulari. Itaque apud
multi

PARÆNESIS.

multitudinem tibi maiorem continget laudem adsequi, & constantiore regum beneuolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt, firmissimam tamen legem mores illorum putes, Sicut enim qui Rem publicam gubernat, opus habet populum obseruare, ita sub principatu viuente, maxime regem decet honorare.

Magistratu præditus, nemine ad obeunda ministeria malo vtere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa referetur,

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulator, sed gloria honestior. Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam, neq; dicto neq; facto iuueris. Videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tueris. Sic te compara, vt alijs superior esse possis, sis tamen æquo contentus, vt iustitiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige iustam potius paupertatem, quam diuitias iniustas, tanto enim præstantior est opibus iustitia, re illæ solis diuitibus profint, hæc vero defunctis etiam gloriam præbet, & ille passim improbis contingant, hæc malis prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniustitia laus est, sed potius eos, qui propter iustitiam ferunt iacturas. Iusti enim etsi nulla alia re superent iniustos, honesta tamen spe ipsos antecessunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent, maxi-

meq;

ISOCRATIS AD DEMONICVM

neq; omnium prudentiam exerce, maximum enim in minimo est, mens bona in humano corpore.

Operam da, ut sis corpore laborum patiens, animo sapientia appetens, ut illo perficere possis decreta, hoc discernere facienda.

Quicquid disturus es, prius apud animum tuum expe-
pende. Multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Putare rerum humanarum nihil esse firmum, ita nec in prosperis latitia gesties, nec in aduersis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cum sint aliqua, de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere est necesse. In solis enim istis potior est silentio sermo, in reliquis melius fuerit tacere quam loqui.

Gaude, cum tibi contigerint bona, moderateq; dole, ubi inciderint mala, neutrius tamen animi in alijs esse velis manifestus, absurdum est enim reconditas in domibus opes asservare, & cogitationem in propatulo positam circumferre.

Magis dedecus vites, quam periculum. Oportet enim malis formidabilem esse finem vitæ, probis vero vitam cum turpitudine coniunctam.

Conare in primis vitam in tuto collocare, quod si tamen contigerit in periculum te deuocari, quære in bella salutem cum honesta opinione, et non cum pudenda fama. Mori namq; cunctis prouidentia decreuit, sed honeste vita decedere, id bonis tantum viris proprium natura concessit.

Ne

PARÆNESIS.

NEc mirū tibi videatur, si multa quæ diximus, haud
quadam præsentī tuæ conueniant ætati. Non enim
id me latebat, sed statui eadem opera & præsentis vitæ
consilium tibi proferre, & futuri temporis monita relin-
quere, quæ quanto tibi sint vsui futura, facile cognosces,
qui vero tibi cum beneuolentia consulat, difficulter con-
sequeris. Vt ergo reliqua non ex alio requiras, sed hinc
velut ex ærario proferas, decreui nihil eorum prætermitt-
tere, quæcunq; tibi possem in consilium asserre. Grati-
am autem habeo DEO ingentem, si, quam de te concepī,
non me fallat opinio. Plerosq; enim videmus, cibis incundi-
ssimis potius quàm saluberrimis delectari, ita seducenti-
bus à vero amicis potius accedere, quàm illis, qui ad me-
liora hortentur. Te vero puto cōtrario instituisse pergerē
iudicio, mihi tuam circa reliquum vitæ cultum industri-
am sumens. Qui enim rectissima sibi ipsi agere iudicat, con-
sentaneum est eum aliorum ad virtutem exhortantium
monita non segniter amplecti. Præcipue excitabit te, et
rerum honestarum amore tenearis, si perspexeris, quod ex
iis voluptates, per quam legitime habemus. In secordis
namq; satiandarumq; libidinum studio, continuo sunt las-
bores voluptatibus adiuncti, enixus rerō ad virtutem ca-
natus, modestæq; vitæ institutio, sinceræ sepe certioresq;
referunt oblectationes. Et illic quidem gausi primum
postea dolemus, hic post laborem voluptates capimus. In
cunctis autem rebus non ita principij meminimus, quem-
admodū exitus sensu mouemur. Plurima enim in vitā non
propter res ipsas agimus, sed consequentium gratia elabo-
ramus. Cogita autē quod malis conuenit, passim quicquid
obuium

ISOCRATIS AD DEMONICVM

obuium est agere. Hanc enim protinus vite sibi regulam
 præscripserunt. Bonos verò oportet nequaquam virtutem
 negligere, vel in multorū incurrere reprehensiones. Cui-
 eli enim non perinde oderunt eos, qui se fallunt, sicut qui
 probos esse se iactant, nullaq; in re vulgo sunt præferendi.
 Rectè quidem. Nam si eos, qui solis verbis fraudem stru-
 unt, improbanus, quomodo eos, qui tota aberrant via, non
 aspernandos putabimus? meritoq; credimus istos non so-
 lum in seipsos delinquere, sed & animi sui esse proditores,
 Ipse enim opes illis gloriamq; & amicos peperit, illi verò
 seipsos indignos hac sua felicitate fecerunt. Quod si opor-
 tet eum, qui mortalis sit, scrutari coniectura cœlestium
 mentē, arbitror in familiarissimis suis maxime ostendisse,
 quomodo bonis sint malisq; adfecti hominibus. Iupiter e-
 nim Hercule & Tantalum genuit, quemadmodum fabulæ
 tradunt, cunctiq; credunt, & illum quidem propter virtus-
 tem immortalitate donauit, hunc propter improbitatem
 grauissimis calamitatibus oppressit. Quibus autem exem-
 plis expetere decet honestatem, & non modo his, quæ nos
 diximus, sed ex Poëtis pulcherrimum quodq; ediscere, &
 reliquos eruditos, si quid dixerunt utile, scrutari. Quem-
 admodum enim videmus apem omnibus flosculis insidentē,
 & de vnoquoq; quæ optima sunt carpentem, ita oportet,
 qui vite disciplinam expetunt, nullius rei rudes esse, &
 vndiq; quæ sunt utilia, colligere, Vix enim quis si-
 ne hac diligentia naturæ poterit erran-
 ta superare.

F I N I S.

Regional-
bibliothek
Neubrandenburg

[https://purl.uni-rostock.de
/rosdok/ppn1869492501/phys_0114](https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1869492501/phys_0114)

Mecklenburg
Vorpommern

Cogita ante quod malis conuenit, paſſim quicquid
obuium